

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΤΜΗΜΑ
ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
«Παγκόσμιες Προκλήσεις και Συστήματα Αναλύσεων»
Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία

Οικονομική Κατασκοπεία και Ασφάλεια. Περίπτωση ΗΠΑ-Κίνας

Σχοινιάς Κλεάνθης

Τριμελής Επιτροπή:

Επίκουρος Καθηγητής Ι. Κωνσταντόπουλος

Αναπληρωτής Καθηγητής Ν. Σ. Κουτσούκης

Επίκουρος Καθηγητής Ε. Τ. Φακιολάς

Κόρινθος, 2020

UNIVERSITY OF THE PELOPONNESE
SCHOOL OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCE DEPARTMENT OF
POLITICAL SCIENCES & INTERNATIONAL RELATIONS

Master of Arts in
“Global Risks and Analytics”
Master’s Dissertation

**Economic Espionage and Security
Case: USA - China**

Schoinas Kleanthis

Supervisors

Assistant Professor I. Konstantopoulos

Associate Professor N. S. Koutsoukis

Assistant Professor E. T. Fakiolas

Corinth, 2020

Φύλλο αξιολόγησης

Η διπλωματική εργασία με τίτλο «Οικονομική Κατασκοπεία και Ασφάλεια. Περίπτωση ΗΠΑ-Κίνας» από τον Σχοινά Κλεάνθη αξιολογήθηκε από την τριμελή επιτροπή, τόσο ως προς την ποιότητα του κειμένου, όσο και ως προς την ποιότητα της προφορικής παρουσίασης και υπεράσπισης της διπλωματικής εργασίας ενώπιον ακροατηρίου.

Η διαδικασία αξιολόγησης της διπλωματικής εργασίας ολοκληρώθηκε την 09/03/2020 με γενική επίδοση:

- Καλώς
- Λίαν Καλώς
- Άριστα

Τα μέλη της τριμελούς επιτροπής

Επίκουρος Καθηγητής Ι. Κωνσταντόπουλος

Αναπληρωτής Καθηγητής Ν. Σ. Κουτσούκης

Επίκουρος Καθηγητής Ε. Τ. Φακιολάς

Περίληψη

Οι διαστάσεις της Οικονομικής Κατασκοπείας, οι κίνδυνοι και οι επιπτώσεις που αναδεικνύονται και ο ρόλος δύο εκ των πρωταγωνιστών, ΗΠΑ – Κίνας, αποτελούν το αντικείμενο έρευνας της παρούσας εργασίας.

Ο παράγων εκείνος που καταδεικνύει την θέση ενός κράτους στο διεθνές σύστημα, είναι η ισχύς. Δύο από τις κρισιμότερες συνιστώσες της ισχύος είναι η *Οικονομία* και η *Αμυντική Ικανότητα*. Μια σχέση άρρηκτη και αμφίδρομη.

Η Οικονομική και Βιομηχανική Κατασκοπεία συνιστούν σήμερα σημαντικές και αναδυόμενες απειλές για την ευημερία και την ασφάλεια ενός έθνους. Ο κυβερνοχώρος όπου πραγματοποιούνται σήμερα η μεγαλύτερη επιχειρηματική δραστηριότητα και ανάπτυξη, ενισχύει αυτές τις απειλές διαμορφώνοντας ένα πεδίο δράσης κακοποιών με δυνατότητες κλοπής και μεταφοράς τεράστιων ποσοτήτων δεδομένων, χωρίς φυσικά να είναι ανιχνεύσιμοι.

Στα πλαίσια της διεκδίκησης για την πρωτοκαθεδρία στο παγκόσμιο γίγνεσθαι, δύο εκ των πρωταγωνιστών, ΗΠΑ και Κίνα, προβάλλουν ως τα αδιαφιλονίκητα φαβορί, χωρίς ωστόσο να υποβαθμίζεται και ο ρόλος της Ρωσίας.

Στον αγώνα αυτόν για επικράτηση, όχι μόνο μεταξύ των δύο (ΗΠΑ-Κίνας) αλλά και άλλων κρατών, χρησιμοποιούνται θεμιτά και αθέμιτα μέσα. Μεταξύ αυτών είναι και η Οικονομική Κατασκοπεία.

Με την ολοκλήρωση της εργασίας, κάνοντας χρήση σύγχρονων εργαλείων του Risk Management θα γίνει απεικόνιση και αξιολόγηση των κινδύνων όπως αυτοί αναδεικνύονται κατά την άσκηση δραστηριοτήτων Οικονομικής Κατασκοπείας μεταξύ των κρατών.

Abstract

The dimensions of Economic Espionage, the risks and repercussions that emerge and the role of two of the protagonists, US-China, are the subject of a survey of this paper.

The factor that demonstrates the position of a state in the international system is the power. Two of the most critical components of power are *Economy* and *Defense Capability*. An inextricable and two-way relationship.

Economic and Industrial Espionage are currently important and emerging threats to the well-being and security of a nation. The cyberspace where the greatest business and growth is taking place today, strengthens these threats by creating a field of action for criminals with the potential to theft and transfer of vast amounts of data, of course without being traceable.

As part of the claim for world leadership, two of the protagonists, the US and China are emerging as undisputed favorites, but without degrading the role of Russia's other superpower.

In this struggle for prevalence not only between the two (US-China) but also other countries, legitimate and unfair means are used. These include Economic Spying.

Upon completion of the work, the use of modern Risk Management tools will show and evaluate the risks as they arise in the conduct of Economic Espionage activities among states.

Ευχαριστίες

Η παρούσα διπλωματική εργασία είναι αφιερωμένη στην οικογένειά μου.

Ευγνωμοσύνη και ένα μεγάλο ευχαριστώ από βάθους καρδιάς στην οικογένειά μου και στους καθηγητές μου για την στήριξή τους σ' αυτή την προσπάθεια.

Ευχαριστώ επίσης όλες και όλους τους συμφοιτητές μου για την γνωριμία και την ουσιαστική συνεργασία που είχαμε.

Πίνακας Περιεχομένων

Περίληψη	I
Abstract.....	II
Ευχαριστίες	III
Κατάλογος Πινάκων	V
1. Εισαγωγή	1
1.1 Ορισμοί.....	2
1.2 Σύνομη ιστορική διαδρομή	5
Κεφάλαιο 2	7
2.1 Διαστάσεις Οικονομικής Κατασκοπείας	7
2.2 Κίνητρα – Αντικίνητρα Μακροοικονομικής Κατασκοπείας.....	8
2.3 Κίνητρα – Αντικίνητρα Μικροοικονομικής Κατασκοπείας	10
2.4 Κόστος-Επιπτώσεις	13
Κεφάλαιο 3	15
3.1 Η Στρατηγική Απειλή της Οικον. Κατασκοπείας στον Κυβερνοχώρο. Νομική Διάσταση	15
3.2 Η Οικονομική Κατασκοπεία και η Κυβερνοασφάλεια στην Ευρωπαϊκή Ένωση – Ελλάδα	16
Κεφάλαιο 4	19
4.1 Μελέτες Περιπτώσεων. Περίπτωση ΗΠΑ	19
4.2 Περίπτωση Κίνας.....	23
4.3 Σχέσεις ΗΠΑ- Κίνας. Ένας Αγώνας για Επικράτηση	26
4.4 Προοπτικές Εξέλιξης Οικονομικής Κατασκοπείας – Αναδυόμενες Απειλές	28
Κεφάλαιο 5	31
5.1 Διοικητική της Διακινδύνευσης και Οικονομική Κατασκοπεία	31
6. Συμπεράσματα- Επίλογος.....	36
Βιβλιογραφία – Κατάλογοςπηγών	39

Κατάλογος Πινάκων

Πίνακας 1 Στοιχοποιημένες Τεχνολογίες	29
---	----

Κατάλογος Εικόνων

Εικόνα 1 Έντυπο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής της ΕΕ για την Κύρια Πολιτική της ΕΕ στον Τομέα της Ασφάλειας στον Κυβερνοχώρο και των Ερευνητικών Δραστηριοτήτων	18
Εικόνα 2 Η Αμερικανική Κοινότητα Πληροφοριών	20
Εικόνα 3 Εμβλήματα Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας	24
Εικόνα 4 Στρατηγικοί Στόχοι της Κίνας	25
Εικόνα 5 Απεικόνιση Επικινδυνότητας Διαρροής Υλικού σε Κρατικό Επίπεδο	32
Εικόνα 6 Απεικόνιση Επικινδυνότητας Διαρροής Υλικού σε Στρατιωτικό Επίπεδο	33
Εικόνα 7 Απεικόνιση Επικινδυνότητας Διαρροής Υλικού σε Επιχ/κό Επίπεδο	34

1. Εισαγωγή

Το τέλος του Ψυχρού Πολέμου σηματοδότησε την αρχή μιας νέας εποχής, όπου η οικονομική αλληλεξάρτηση και ο παγκόσμιος ανταγωνισμός αντικατέστησαν τις παραδοσιακές σχέσεις ασφάλειας και άρχισαν πλέον να αποτελούν τους κυριότερους λόγους έντασης και συγκρούσεων μεταξύ των κρατών.

Στα πλαίσια αυτού του νέου διαμορφωθέντος περιβάλλοντος, μια από τις λιγότερο γνωστές επιπτώσεις ήταν ο περιορισμός των δαπανών στις περισσότερες υπηρεσίες πληροφοριών και ασφαλείας, καθώς ον εξέλιπε σε μεγάλο βαθμό η ανάγκη για συλλογή των απαραίτητων πληροφοριών. Ωστόσο η οικονομική ανέχεια, η φτώχεια γενικότερα και οι κοινωνικές αναταραχές που συμβαίνουν σήμερα, ανάγκασαν τα κράτη όπως αναθεωρήσουν την πολιτική τους στο θέμα της λειτουργίας των υπηρεσιών πληροφοριών. Έτσι η έννοια της εθνικής ασφάλειας απέκτησε έναν πιο διευρυμένο ορισμό σύμφωνα με τον οποίο δικαιολογείται όχι μόνο η διατήρηση αλλά και η αύξηση των δαπανών στον τομέα της συλλογής πληροφοριών. Σ' αυτό το αβέβαιο περιβάλλον, οι μεν αναπτυγμένες Χώρες επιδιώκουν να διατηρήσουν το βιοτικό επίπεδο των λαών τους, οι δε αναπτυσσόμενες να το βελτιώσουν κάνοντας χρήση οιοδήποτε μέσου, θεμιτού ή αθέμιτου, νόμιμου ή παράνομου προκειμένου να εξασφαλίσουν την Οικονομική τους Ασφάλεια. Ένα από αυτά τα μέσα είναι η *Οικονομική Κατασκοπεία*. Σύμφωνα με το πρώην διευθυντή της CIA, R. James Woolsey“ Είναι το πιο *καυτό* τρέχον θέμα στην πολιτική των Πληροφοριών”.(S. Porteous 1994).

Βεβαίως η Οικονομική Κατασκοπεία δεν αποτελεί ένα φαινόμενο που παρουσιάστηκε κατά τον προηγούμενο αιώνα. Η διαχρονικότητά του αποδεικνύεται μέσω μιας σύντομης ιστορικής αναδρομής που θα επιχειρήσουμε.

Τον 6^ο αιώνα π.χ. ο Κινέζος Στρατηγός Sun Tzu στο κλασικό πλέον βιβλίο του «Η Τέχνη του Πολέμου» αφιέρωσε το 13^ο κεφάλαιό του στην Κατασκοπεία στην οποία προσέδωσε μεγάλη σημασία. Επίσης από τις αναφορές του σε άλλο σημείο του βιβλίου του διαπιστώνεται ότι είχε πλήρη γνώση της άρρηκτης σύνδεσης μεταξύ οικονομικής και στρατιωτικής ισχύος και του γεγονότος ότι η πρώτη αποτελεί θεμέλιο της δεύτερης(I. Κωνσταντόπουλος 2008, σ. 101)

Βυζάντιο 552 μ.χ. Ο Ιουστινιανός αναθέτει σε δύο καλόγερους – κατασκόπους την αποστολή όπως μεταβούν στην Κίνα και φέρουν με κάθε τρόπο αυγά μεταξοσκωλήκων. Μετά την επιτυχή ολοκλήρωση της αποστολής, θεωρείται ότι η Κίνα απώλεσε το μονοπώλιο της βιομηχανίας μεταξωτών φορεμάτων. Ο Γάλλος ιερέας Francois Xavier d' Entrecolles και μετέπειτα ιεραπόστολος στην αυτοκρατορική Κίνα, το 1712, αποκάλυψε στην Ευρώπη τις

μεθόδους παραγωγής της Κινεζικής πορσελάνης Meissen προκειμένου οι Ευρωπαίοι αξιολογήσουν την φόρμουλα για να την κατασκευάσουν. Το γεγονός αυτό θεωρείται μια πρόωρη περίπτωση Βιομηχανικής Κατασκοπείας. Επίσης στις αρχές του 18^{ου} αιώνα αναφέρεται η προσπάθεια εισαγωγής Βρετανικής τεχνολογίας στην Γαλλία μέσω της κάλυψης εισαγωγής Γάλλων μαθητευόμενων στην Αγγλία.(BIKHPAIΔEIA, 2015)

ΗΠΑ και Κίνα. Σύμφωνα με το Βρετανικό περιοδικό Economist οι δύο Υπερδυνάμεις έχουν μετατραπεί σε αντιπάλους. Η αναθεωρημένη πολιτική σύγκλισης των ΗΠΑ είχε ένα φιλόδοξο στόχο. Μέσω της πολιτικής και οικονομικής ολοκλήρωσης, η Κίνα θα γινόταν πλουσιότερη, πιο φιλελεύθερη, πλουραλιστική και δημοκρατική.(iefimerida.gr)

Σήμερα η σύγκλιση αυτή αποδείχθηκε ανέφικτη. Η σημερινή κυβέρνηση των ΗΠΑ κατηγορεί ευθέως το Πεκίνο ότι παρεμβαίνει στην πολιτική και στην κουλτούρα της Αμερικής, ότι κλέβει πνευματική ιδιοκτησία και έχει άνισους εμπορικούς κανόνες καθώς και ότι επιδιώκει ηγετικό ρόλο όχι μόνο στην Ασία αλλά σε παγκόσμιο επίπεδο.

Η Κίνα αντίστοιχα έχει εντείνει τις προσπάθειές της για την απόκτηση Αμερικανικής τεχνολογίας προκειμένου να την εφαρμόσει στον τομέα του εμπορίου. Συνεχίζει την πολιτική της για άσκηση οικονομικής κατασκοπείας, ιδιαίτερα στον κυβερνοχώρο, για την επίτευξη των στρατηγικών της στόχων. Ανάπτυξη της επιστήμης, της τεχνολογίας του στρατιωτικού εκσυγχρονισμού αλλά και των οικονομικών και πολιτικών της στόχων. Η κινεζική οικονομική κατασκοπεία στον κυβερνοχώρο, αποτελεί μέρος μιας πολύπλοκης και πολυδιάστατης διαδικασίας εφαρμογής της τεχνολογίας. Χρησιμοποιεί νόμιμες και παράνομες μεθόδους επίτευξης των στόχων της. Κινεζικές εταιρίες και μεμονωμένα άτομα αποκτούν συχνά τεχνολογία των ΗΠΑ για εμπορικούς και επιστημονικούς σκοπούς.(National Counterintelligence and Security Center, 2018)

Σε επόμενα κεφάλαια της εργασίας θα αναφερθούμε και σε άλλα παραδείγματα Οικονομικής Κατασκοπείας μεταξύ των δύο κρατών, όπως και στους κινδύνους που αναδεικνύονται τόσο για τις μεταξύ των σχέσεις όσο και για το παγκόσμιο περιβάλλον γενικότερα.

Ποιοι είναι οι λόγοι για τους οποίους τα δύο αυτά κράτη εμπλέκονται στην Οικονομική Κατασκοπεία μεταξύ τους; Αποτελεί και το κεντρικό ερώτημα της εργασίας το οποίο θα επιχειρήσουμε να τεκμηριώσουμε.

1.1 Ορισμοί

Η επιστημονική προσέγγιση του αντικειμένου κάθε έρευνας προϋποθέτει την αποσαφήνιση των όρων που την διέπουν. Παρακάτω αναλύονται οι σπουδαιότεροι εξ αυτών για την πληρέστερη κατανόηση της επιχειρηματολογίας μας.

Στην εξειδικευμένη βιβλιογραφία της Οικονομικής Κατασκοπείας παρατηρούμε μια σύγχυση στην απόδοση του όρου. Σύμφωνα με τον Samuel Porteous, αναλυτή ασφάλειας στην

Καναδική Υπηρεσία Πληροφοριών, ταυτίζονται λανθασμένα οι όροι *Οικονομική Κατασκοπεία*, *Οικονομική Πληροφόρηση*, *Βιομηχανική Κατασκοπεία*. Όσον αφορά την *Οικονομική ασφάλεια* κάποιος επίσης λανθασμένα θεωρούν ότι μια χώρα την αποκτά απλά και μόνον κλείνοντας τα σύνορά της. Προς αποφυγή τέτοιων λαθών, η διευκρίνιση κάποιων όρων κλειδιά είναι επιβεβλημένη.

Οικονομική Κατασκοπεία (Economic Espionage): Είναι η χρήση ή διευκόλυνση παράνομων, λαθραίων, καταναγκαστικών ή παραπλανητικών μέσων από μια ξένη κυβέρνηση ή από κάποιους που την εκπροσωπούν, προκειμένου να αποκτήσουν οικονομικής φύσεως πληροφόρηση. Με το όρο *Οικονομική Πληροφόρηση* ο Porteous εννοεί ‘‘πολιτική ή σχετικές με το εμπόριο οικονομικές πληροφορίες, συμπεριλαμβανομένων τεχνολογικών δεδομένων, οικονομικές, εμπορικές και άλλες πληροφορίες που ενδιαφέρουν την κυβέρνηση. Η απόκτησή τους από ξένα συμφέροντα θα μπορούσαν είτε άμεσα είτε έμμεσα να συμβάλουν στην σχετική παραγωγικότητα ή στην ανταγωνιστική θέση της οικονομίας της χώρας’’. (Ι. Κωνσταντόπουλος 2007, σ.3)

Πλέον των παραπάνω για την πληρέστερη κατανόηση του όρου *Οικονομική Κατασκοπεία*, σύμφωνα με το Υπουργείο Δικαιοσύνης των ΗΠΑ, κατά την θέσπιση του νόμου περί Οικονομικής Κατασκοπείας το 1996 και στις διευκρινιστικές οδηγίες ως προς το τι συνιστά Οικονομική Κατασκοπεία, αναφέρονται τα παρακάτω:

1. Γενικά: Όποιος προτίθεται ή γνωρίζει ότι το αδίκημα θα ωφελήσει οποιαδήποτε ξένη κυβέρνηση, ξένα όργανα ή αντιπροσώπους εν γνώσει του:
 - Κλέβει ή χωρίς άδεια παίρνει, μεταφέρει ή κρύβει ή με απάτη ή εξαπάτηση αποκτά εμπορικό μυστικό
 - Χωρίς εξουσιοδότηση αντιγράφει, σκισάρει, φωτογραφίζει, αναπαράγει, μεταδίδει, παραδίδει, στέλνει mails με περιεχόμενο εμπορικό μυστικό
 - Λαμβάνει, αγοράζει ή κατέχει εμπορικό μυστικό γνωρίζοντας ότι είναι προϊόν κλοπής
 - Επιχειρεί να διαπράξει οποιοδήποτε αδίκημα περιγράφεται σε οποιαδήποτε από τις παραπάνω παραγράφους ή
 - Συνωμοτεί με ένα ή περισσότερα άλλα πρόσωπα για να διαπράξει οποιοδήποτε αδίκημα όπως παραπάνω και ένα ή περισσότερα από αυτά τα πρόσωπα εκτελούν οποιαδήποτε ενέργεια με σκοπό το αντικείμενο της συνωμοσίας, να επιβάλλεται πρόστιμο μέχρι 500.000 \$, ή να καταδικάζεται σε φυλάκιση μέχρι 15 έτη, ή και τα δύο
2. Οργανισμοί: Κάθε οργανισμός που διαπράττει ανάλογο αδίκημα όπως παραπάνω να επιβάλλεται πρόστιμο μέχρι 10.000.000 \$.(PUBLICLAW 104-294-OKT. 11, 1996)

Ασφάλεια. (Security). Παρά την προσπάθεια πολλών συγγραφέων για την ακριβή απόδοση της έννοιας *Ασφάλεια*, εντούτοις σήμερα χαρακτηρίζεται από ασάφεια και αμφισημία. Μετά από ένα είδος συναίνεσης, ο όρος είναι αποδεκτός ως η ελευθερία από απειλές προς κύριες αξίες, τόσο μεμονωμένων ατόμων, όσο και ομάδων. Ως κύριες ζωτικές αξίες ενός κράτους, σύμφωνα

με τους Lawrence Krause και Joseph Nye Jr θεωρούνται η ευημερία, η ανεξαρτησία και το πολιτικό κύρος/γόητρο. (Ι. Κωνσταντόπουλος, 2018)

Οικονομική Ασφάλεια(Economic Security): Είναι η διατήρηση των αναγκαίων συνθηκών προκειμένου να ενθαρρυνθούν οι συνεχείς, μακροπρόθεσμες, σχετικές βελτιώσεις ως προς την παραγωγικότητα του εργατικού δυναμικού και του κεφαλαίου και συνεπώς ένα υψηλό και βελτιούμενο πρότυπο διαβίωσης για τους πολίτες ενός έθνους. Επιπλέον συμπεριλαμβάνεται η διατήρηση ενός δίκαιου, ασφαλούς και δυναμικού επιχειρηματικού περιβάλλοντος, που ευνοεί την καινοτομία, εγχώριες και ξένες επενδύσεις και βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη. (S. Porteous, 1994)

Πληροφόρηση(Intelligence): Η Πληροφόρηση είναι η διαδικασία με την οποία συγκεκριμένοι τύποι πληροφοριών, σημαντικοί για την εθνική ασφάλεια, συλλέγονται, αναλύονται και τίθενται στη διάθεση των φορέων χάραξης πολιτικής. Επιπλέον υπό τον όρο *Πληροφόρηση* νοούνται τα προϊόντα αυτής της διαδικασίας, η διαφύλαξη αυτών των διαδικασιών μέσω των δραστηριοτήτων της *Αντιπληροφόρησης(Counterintelligence)* και η διεξαγωγή των επιχειρήσεων που ζητήθηκαν από τις νόμιμες αρχές.(Mark M. Lowenthal 2009). Μια επιμέρους διάκριση της Πληροφόρησης είναι η *Οικονομική Πληροφόρηση(Economic Intelligence)* η οποία αφορά συλλογή πληροφοριών οικονομικής φύσεως, εμπορικά μυστικά, τεχνολογικά δεδομένα η απόκτηση των οποίων θα συνέβαλε στην διαμόρφωση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας του κράτους που θα τις οικειοποιούσε. (S. Porteous, 1994).

Αντιπληροφόρηση(Counterintelligence): Είναι η ταυτοποίηση και εξουδετέρωση των δραστηριοτήτων ξένων υπηρεσιών Πληροφοριών που έχουν ως αποστολή την κατασκοπεία ενός κράτους συμπεριλαμβανομένων των εταιριών του και της κυβέρνησής του γενικότερα. (Mark M. Lowenthal, 2009).

Βιομηχανική Κατασκοπεία(Industrial Espionage): Είναι το συγκεκριμένο είδος της Οικονομικής Κατασκοπείας που αφορά στην απόκτηση πληροφοριών οικονομικής φύσεως με παράνομο τρόπο ή με χρήση μέσων εξαπάτησης από κάποιον φορέα του ιδιωτικού τομέα. (S. Porteous, 1994).

Διακινδύνευση(Risk): Ορίζεται ως « η αρνητική ή θετική επίδραση της αβεβαιότητας στην επίτευξη των στόχων» και η αβεβαιότητα ως « κατάσταση μερικής τουλάχιστον έλλειψης πληροφόρησης και γνώσης για μελλοντικά συμβάντα, της πιθανότητας εμφάνισης και των συνεπειών τους». (ISO 31000 2009).

Διαχείριση της Διακινδύνευσης(Risk Management) Αποτελεί δραστηριότητα που συμβάλλει στη λήψη αποφάσεων λαμβάνοντας υπόψη την αβεβαιότητα και την πιθανότητα εμφάνισης μελλοντικών συμβάντων ή συνθηκών που ενδεχομένως να επηρεάσουν στην επίτευξη των στόχων παρουσιάζοντας θετικές ή αρνητικές αποκλίσεις σε σχέση με τα επιθυμητά αποτελέσματα. (Ι. Σαριδάκης, 2012)

1.2 Σύντομη ιστορική διαδρομή

“Ο λόγος που καθιστά ικανό έναν ηγεμόνα και έναν σοφό Στρατηγό να νικήσουν και να κατακτήσουν τον εχθρό και τα επιτεύγματά τους ξεπερνούν ακόμη και αυτά των συνηθισμένων ανθρώπων, είναι η εκ των προτέρων γνώση. Αυτό που ονομάζουμε «εκ των προτέρων γνώση», δεν έχει σχέση ούτε με το πνεύμα, ούτε με τους θεούς, ούτε με προηγούμενη εμπειρία, ούτε με υπολογισμούς. Οι διατάξεις του εχθρού μπορούν να ταυτοποιηθούν μόνο μέσω των κατασκόπων”, Sun Tzu Κινέζος στρατιωτικός, φιλόσοφος, συγγραφέας. Απόσπασμα από το βιβλίο του *Η τέχνη του Πολέμου* 6^{ος} αιώνας π.χ. (Charles E. Lathrop, 2004).

Η Ιστορία έχει καταγράψει πολέμους, συμμαχίες, εμπορικές συμφωνίες, γεγονότα άμεσα συνδεδεμένα με έναν ανηλεή πόλεμο για τον έλεγχο των πλουτοπαραγωγικών πηγών, που ορίζει την διαφορά ανάμεσα στον πλούτο και την φτώχεια, την ανεξαρτησία και την ελευθερία και εν κατακλείδι την πολιτική ισχύ.

Μια ματιά στο παρελθοντικό ιστορικό διηλεκές αρκεί να διαπιστώσουμε ότι η *Κατασκοπεία* υπό την ευρεία της έννοια έχει απασχολήσει κράτη, ηγέτες, φιλοσόφους, συγγραφείς και μεγάλες προσωπικότητες μέχρι τις μέρες μας. Η εφαρμογή της στη πράξη και οι αναδειχθείσες επιτυχίες σε όλα τα πεδία, πολιτικό, στρατιωτικό, οικονομικό, βιομηχανικό επέβαλαν σε μεγάλο βαθμό την αποδοχή της ακόμη και μεταξύ συμμάχων, ανεξαρτήτως ηθικού ή νόμιμου κωλύματος που χαρακτηρίστηκε ενίοτε από ορισμένους.

Εις επίρρωση όλων των παραπάνω θα αναφέρουμε κάποιες από τις πιο χαρακτηριστικές περιπτώσεις Οικονομικής Κατασκοπείας ακόμη και στην σημερινή εποχή.

Στην δεκαετία του 1800 η Βρετανία είχε μια δίψα για το τσάι. Ένα μονοπώλιο που είχε η Κίνα. Έτσι το East India Co. με έδρα το Λονδίνο προσέλαβε τον Σκωτσέζο βοτανολόγο Ρόμπερτ Φόρντουν όπως εξάγει λαθραίως φυτά, σπόρους και μυστικά του τσαγιού από την Κίνα για την Βρετανική Κυβέρνηση. Μεταμφιεσμένος ως Κινέζος έμπορος πέτυχε σε τέτοιο βαθμό ώστε η παραγωγή τσαγιού στην Ινδία ξεπέρασε την Κίνα. (Bloomberg, 2011).

Το 1993, η General Motors κατηγόρησε την Volkswagen για Βιομηχανική Κατασκοπεία, αφού ο Jose Ignacio Lopez, επικεφαλής της παραγωγής για το τμήμα της Opel της GM αποχώρησε μαζί με επτά άλλα στελέχη προκειμένου να ενταχθούν στο προσωπικό της γερμανικής αυτοκινητοβιομηχανίας. Η GM υποστήριξε ότι τα εταιρικά της μυστικά χρησιμοποιήθηκαν στην VW. Τελικά οι εταιρίες προέβησαν σε μια από τις μεγαλύτερες συμφωνίες του είδους η GM θα απέσυρε τις αγωγές της σε αντάλλαγμα της υπόσχεσης της VW να αγοράσει τμήματα της GM αντί ενός δισεκατομμυρίου \$ σε επτά χρόνια. (Bloomberg, 2011).

Το 1997, ένας μηχανικός που συνεργάστηκε με την Gillette για να βοηθήσει στην ανάπτυξη του συστήματος ξυρίσματος επόμενης γενιάς, αποκάλυψε εμπιστευτικές πληροφορίες στους ανταγωνιστές της. Ο Steven Louis Davis σχεδιαστής εξοπλισμού κατασκευής που είχε προσλάβει η Gillette, έστειλε με fax και e-mail σχέδια του νέου σχεδίου ξυραφιού στους Bic και American Safety Razor. Το δικαστήριο βρήκε ένοχο τον Davis για κλοπή εμπορικών

μυστικών και απάτη και τον καταδίκασε σε 27 μήνες φυλάκιση. Ο ίδιος ισχυρίστηκε ότι έκλεψε τις πληροφορίες σε εκδίκηση του προϊσταμένου του. (Bloomberg, 2011).

Σε κρατικό επίπεδο καταγράφεται επίσης αξιοσημείωτη δραστηριότητα Οικονομικής Κατασκοπείας. Τις περιπτώσεις των ΗΠΑ και Κίνας θα τις περιγράψουμε σε ιδιαίτερο κεφάλαιο της εργασίας. Ωστόσο υπάρχουν κράτη που παραδοσιακά ασχολούνται με τέτοιου είδους επιχειρήσεις:

Η Βρετανία, η Ιταλία, η Γαλλία, η Γερμανία, το Ισραήλ το Ιράν , η Ρωσία και άλλες χώρες δαπανούν σημαντικούς πόρους προκειμένου να διεξάγουν αποτελεσματική οικονομική κατασκοπεία.(Α.Κάτσουρα, 2017)

Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η ανάπτυξη της Ιαπωνίας μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο χάριν της στρατηγικής συλλογής και εκμετάλλευσης πληροφοριών που ανέπτυξε το Υπουργείο Εμπορίου. (Α.Κάτσουρα, 2017)

Η Γαλλία από το 1994 έθεσε σε εφαρμογή το δικό της πρόγραμμα, το οποίο περιγράφεται στην έκθεση υπό τον τίτλο «Οικονομική Κατασκοπεία και στρατηγική των επιχειρήσεων. (Α.Κάτσουρα, 2017)

Η Βρετανία ακολούθησε το 1998, όταν έθεσε ως στόχο η δημόσια διοίκηση να γίνει αρωγός των επιχειρήσεων και την ίδια δεκαετία η Γερμανία ακολουθώντας τις αρχές του οικονομικού φιλελευθερισμού, συνέδεσε το δημόσιο με το ιδιωτικό συμφέρον παρέχοντας κάθε δυνατή βοήθεια στις επιχειρήσεις της. (Α.Κάτσουρα, 2017)

Το Ισραήλ έχει διεξάγει επιθετική εκστρατεία οικονομικής κατασκοπείας εναντίον των ΗΠΑ από το 1948. Αυτή η εκστρατεία ήταν απαραίτητη για την διατήρηση και τον εκσυγχρονισμό του προγράμματος πυρηνικών όπλων του Ισραήλ και μιας σειράς από τα πλέον προηγμένα όπλα του. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα, πολλές Αμερικανικές εταιρίες να απολέσουν σημαντικές εμπορικές πληροφορίες, ενώ αντίθετα να προβληθούν αρκετές Ισραηλινές εταιρίες στην διεθνή αγορά όπλων. Παρά ταύτα Το Ισραήλ είναι ο μόνος σημαντικός παραλήπτης της ξένης βοήθειας των ΗΠΑ.(Duncan L.Clarke, 2013).

Κεφάλαιο 2

2.1 Διαστάσεις Οικονομικής Κατασκοπείας

Στο προηγούμενο κεφάλαιο καταστήσαμε σαφές ότι στην Βιομηχανική Κατασκοπεία εμπλέκονται φορείς του ιδιωτικού τομέα. Στον αντίποδα, τα κράτη και οι νόμιμες κυβερνήσεις τους, δια των υπηρεσιών πληροφοριών, ασκούν Οικονομική Κατασκοπεία εναντίον κυβερνητικών δομών ενός άλλου κράτους ή εναντίον ιδιωτικών επιχειρήσεων, συνήθως πολυεθνικών, προκειμένου να στηρίζουν εγχώριες επιχειρήσεις.

Σύμφωνα με τον Καθηγητή κ. Ι. Κωνσταντόπουλο, η Οικονομική Κατασκοπεία έχει τρεις διαστάσεις: *Την Μακροοικονομική Κατασκοπεία (Macroeconomic Espionage), την Μικροοικονομική Κατασκοπεία (Microeconomic Espionage) και την Οικονομική Αντιπληροφόρηση (Economic Counterintelligence).*

Η *Μακροοικονομική Κατασκοπεία* αναφέρεται στις επιχειρήσεις που διεξάγουν οι υπηρεσίες πληροφοριών εκ μέρους του επίσημου κράτους, με σκοπό την συλλογή πληροφοριών σχετικών με τις διεθνείς οικονομικές εξελίξεις. Στην απλή της μορφή, η Μακροοικονομική Κατασκοπεία βοηθά τους υπευθύνους χάραξης πολιτικής όπως διαμορφώσουν την ανάλογη εσωτερική και εξωτερική οικονομική πολιτική με τα βέλτιστα αποτελέσματα. (Ι. Konstantopoulos, 2007, σ.5)

“Η κοινότητα πληροφοριών από την έναρξη λειτουργίας της έχει εμπλακεί σε Μακροοικονομική Κατασκοπεία για την υποστήριξη των υπευθύνων χάραξης πολιτικής”, υπενθύμισε σε γερουσιαστές ο διευθυντής της CIA Woolsey επί κυβερνήσεως Clinton, κατά την διαδικασία ακρόασης της επιτροπής της Γερουσίας. Πρόσθεσε επίσης ότι αυτού του είδους οι πληροφορίες είναι από τις «επιτρεπόμενες» σύμφωνα με τον νόμο. Λίγο μετά την ακρόαση και την επιβεβαίωση ως διευθυντής της CIA, δήλωσε “Κάνουμε το καλύτερο δυνατό για να βοηθήσουμε τους υπευθύνους λήψης αποφάσεων. Προσπαθούμε να κατανοήσουμε τις νέες τεχνολογίες που αναπτύσσονται σε όλο τον κόσμο ιδιαίτερα εκείνες που μπορεί να έχουν διπλή χρήση, τόσο στην πολιτική όσο και στις ένοπλες δυνάμεις.” (Joseph C. Evans, 1994).

Η *Μικροοικονομική Κατασκοπεία*: Η κυβέρνηση ενός κράτους δια των υπηρεσιών πληροφοριών προβαίνει στη συλλογή πληροφοριών προκειμένου να βοηθήσει κάποιες

εταιρίες, συνήθως πολυεθνικές, δημιουργώντας κατ' αυτόν τον τρόπο ένα είδος συνεργασίας μεταξύ κυβέρνησης και εταιριών σκοπός των οποίων είναι να επικρατήσουν έναντι των αντιστοίχων αντιπάλων τους στο διεθνές οικονομικό πεδίο(I. Konstantopoulos, 2007, σ. 5)

Μια ανάλογη απόδοση της έννοιας της Μικροοικονομικής Κατασκοπείας έγινε από τον πρώην αξιωματούχο της CIA Joseph C. Evansto 1994. “Συλλογή πληροφοριών προς όφελος Αμερικανικών εταιριών που ανταγωνίζονται ανάλογες ξένες”

Ένας εξέχων υποστηρικτής της Μικροοικονομικής Κατασκοπείας είναι ο πρώην Διευθυντής της CIA Stansfield Turner. “Σήμερα η οικονομική μας ευημερία είναι ένας παράγον πολύ πιο σημαντικός για την εθνική μας ασφάλεια σε σχέση με την στρατιωτική μας ισχύ”, δήλωνε στα μέσα του 1992 και πρόσθετε “Και η οικονομική κατασκοπεία δεν είναι πλέον περισσότερο ανήθικη απ’ ότι η στρατιωτική κατασκοπεία”. Αργότερα δήλωνε στο περιοδικό Wall Street Journal“ Θεωρώ ότι εφόσον διεξάγουμε κατασκοπεία επ’ ωφελεία της στρατιωτικής μας ασφάλειας, γιατί να μην κάνουμε το ίδιο και για την οικονομική ασφάλεια”. (Joseph C. Evans,1994).

Κατά τα τελευταία έτη ο αριθμός των καταγεγραμμένων περιπτώσεων Μικροοικονομικής Κατασκοπείας έχει αυξηθεί. Αυτό μπορεί να αποτελεί απόρροια του γεγονότος ότι οι οικονομίες και οι βιομηχανίες έχουν συνδεθεί ψηφιακά σε ένα παγκόσμιο δίκτυο εξαιτίας του οποίου εκτίθενται περισσότερο στην κατασκοπεία μέσω του κυβερνοχώρου.(Manheimer Swartling 2018, p. 2).

Η τρίτη διάσταση της Οικονομικής Κατασκοπείας είναι η *Οικονομική Αντιπληροφόρηση*. Σύμφωνα με τον Randall M. Fort, πρώην βοηθός υφυπουργός Πληροφοριών και Έρευνας στο υπουργείο Εξωτερικών των ΗΠΑ 2006-2009, ο όρος αποδίδεται ως ο εντοπισμός και η εξουδετέρωση των ξένων υπηρεσιών πληροφοριών που ασκούν κατασκοπεία εναντίον των πολιτών και των επιχειρήσεων των ΗΠΑ και κλέβουν πληροφορίες ή τεχνολογία επ’ ωφελεία των χωρών τους. Ο Samuel Porteous χαρακτηρίζει την Αντιπληροφόρηση “όχι μόνο μια σημαντική λειτουργία των μυστικών υπηρεσιών πληροφοριών, αλλά και ως το λιγότερο αμφιλεγόμενο φαινόμενο”. Σύμφωνα με την διευκρίνιση του όρου, “η υπηρεσία Αντιπληροφόρησης ενός κράτους, απλώς επιδιώκει να συμβουλευεί την κυβέρνηση σχετικά με τις δραστηριότητες των ξένων υπηρεσιών πληροφοριών που στρέφονται κατά του εμπορικού και οικονομικού κατεστημένου της χώρας γενικότερα.(I. Konstantopoulos,2007σσ. 5-6).

2.2 Κίνητρα – Αντικίνητρα Μακροοικονομικής Κατασκοπείας

Η άσκηση Μακροοικονομικής Κατασκοπείας επιβάλλεται ενίοτε από τα κράτη, δια των υπηρεσιών πληροφοριών τους, για συγκεκριμένους λόγους. Ωστόσο για μια σειρά λόγων αντίστοιχα, απέχουν από τέτοιου είδους δραστηριότητες. Η άσκηση ή μη αυτών των δραστηριοτήτων αποτελεί σαφώς μια πολιτική απόφαση, η οποία φυσικά κρίνεται εκ του αποτελέσματος.

• *Κίνητρα.* Οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής ενός κράτους αποφασίζουν την άσκηση Μακροοικονομικής Κατασκοπείας για τους παρακάτω λόγους:

1. *Η αποτελεσματικότερη παρακολούθηση των διεθνών οικονομικών και τεχνολογικών εξελίξεων.* Σύμφωνα με τον καθηγητή κ. Ι. Κωνσταντόπουλο, κάποιες προσωπικότητες από την πολιτική των ΗΠΑ και όχι μόνο, εξέφρασαν παρόμοιες θέσεις ως προς το ως άνω επιχείρημα.

Ο Loch K. Johnson, ο οποίος είναι καθηγητής Πολιτικών Επιστημών στο Πανεπιστήμιο της Γεωργίας, εξέφρασε την άποψη ότι οι υπηρεσίες πληροφοριών διαδραματίζουν τον ίδιο ρόλο με το προσωπικό που διαπραγματεύεται τις συνθήκες για τους εξοπλισμούς, ενώ ταυτόχρονα συμβάλλουν στην ουσιαστική συμμετοχή των ΗΠΑ στις εκάστοτε διεθνείς οικονομικές διασκέψεις. Επιπλέον είναι επιφορτισμένες να παρέχουν περισσότερο εξειδικευμένες πληροφορίες για συγκεκριμένες χώρες, (π.χ. την εκτίμηση της αποτελεσματικότητας των κυρώσεων εναντίον του Ιράκ).

Ο David Boren, ο οποίος είναι πολιτικός, μέλος του Δημοκρατικού Κόμματος των ΗΠΑ, επιχειρηματολογεί αναλόγως: « επειδή πλέον η οικονομική ισχύς είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την παγκόσμια διακυβέρνηση, η εξυπηρέτηση των οικονομικών συμφερόντων των ΗΠΑ αποτελεί πρωταρχικό καθήκον των υπηρεσιών πληροφοριών. Πρέπει να παρακολουθούμε στενά τις στρατηγικές των ανταγωνιστών μας σε ζητήματα διεθνούς οικονομίας. Όπως επιβάλλεται η πλήρης γνώση και κατανόηση των στρατιωτικών στρατηγικών στόχων των αντιπάλων μας, έτσι καθίσταται απαραίτητη η γνώση των σχεδίων των ανταγωνιστών μας στο διεθνή οικονομικό στίβο».

2. *Οικονομικά οφέλη.* Αποτελεί πλεονέκτημα της Μακροοικονομικής Κατασκοπείας και κατ' επέκταση κίνητρο το θετικό αποτέλεσμα της σύγκρισης οφελών – κόστους. Η κλοπή οικονομικών, επιστημονικών και τεχνολογικών πληροφοριών, είναι πάντοτε φθηνότερη για ένα κράτος από την επένδυση και ανάληψη εξόδων για έρευνα και ανάπτυξη. Χαρακτηριστική περίπτωση αποκόμισης οφέλους με ελάχιστο κόστος, αποτελεί η αποκάλυψη της επιχείρησης των Γαλλικών μυστικών υπηρεσιών το 1971, σχετικά με την εκμετάλλευση της πληροφορίας περί υποτίμησης του δολαρίου. (Ι. Κωνσταντόπουλος 2008, σ.261)

3. *Κίνητρα που σχετίζονται με την κοινότητα των υπηρεσιών πληροφοριών.* Οι υπηρεσίες πληροφοριών, ως εκ της δομής και της αποστολής των, διαθέτουν ένα συγκριτικό πλεονέκτημα σε σχέση με άλλες υπηρεσίες του κράτους. Συλλέγοντας αλλά κυρίως αναλύοντας οικονομικές πληροφορίες, διαδραματίζουν έναν σημαντικό ρόλο κάτι που αδυνατούν να αναλάβουν τα Υπουργεία Οικονομικών και Εμπορίου. Το γεγονός ότι οι υπηρεσίες αυτές διαθέτουν πρόσβαση σε ειδικές μυστικές πηγές και μεθόδους, ενώ οι υπόλοιποι δεν έχουν, τις καθιστά άκρως πολύτιμες και χρήσιμες για το κράτος. (Ι. Κωνσταντόπουλος, 2008, σ. 262).

• *Αντικίνητρα.* Με όσα έχουν αναφερθεί, ως προς τα κίνητρα άσκησης Μακροοικονομικής Κατασκοπείας, διαφαίνεται ότι αυτού του είδους οι δραστηριότητες είναι μάλλον επιβεβλημένες από την στιγμή που τα κράτη ανεξάρτητα από την θέση τους στο παγκόσμιο

οικονομικό πεδίο, επιδιώκουν να διατηρηθούν ή να βελτιώσουν την θέση τους, επιβεβαιώνοντας έτσι την αρχή ότι οικονομική ισχύς σημαίνει πολιτική και στρατιωτική ισχύς.

Ωστόσο υπάρχουν και λόγοι, αντικίνητρα, που αποθαρρύνουν την άσκηση τέτοιων δραστηριοτήτων:

1. Πολιτικά – Διπλωματικά Αντικίνητρα. Στα πλαίσια της άσκησης αποτελεσματικής διμερούς ή και πολυμερούς διπλωματίας, η Μακροοικονομική Κατασκοπεία θεωρείται ότι λειτουργεί ως υπονομευτικός παράγων από το κράτος –δρώντα. Συγκεκριμένα επιδεινώνονται οι όποιες καλές σχέσεις και το κλίμα εμπιστοσύνης μεταξύ των κρατών αλλά και μεταξύ των σχηματιζόμενων οικονομικών συνασπισμών. Στο πεδίο άσκησης της οικονομικής κατασκοπείας, δεν υφίστανται διαχωρισμοί εχθρών/αντιπάλων και φίλων συμμάχων. Σε ένα κόσμο όπου τα οικονομικά δεν αποτελούν πλέον δευτερεύοντα θέματα και οι αθέμιτες εμπορικές πρακτικές, θεωρούνται από κάποιους ως το οικονομικό αντίστοιχο μιας πράξης πολέμου, οι πολύτιμες οικονομικές και εμπορικές πληροφορίες μοιράζονται λιγότερο ελεύθερα μεταξύ στρατιωτικών και πολιτικών συμμαχιών. (Ι. Κωνσταντόπουλος, 2008, σ. 263).

2. Αντικίνητρα σχετικά με την κοινότητα των Υπηρεσιών Πληροφοριών. Αποτελεί πεποίθηση ορισμένων αναλυτών και πολιτικών, ότι οι υπηρεσίες πληροφοριών δεν δημιουργήθηκαν για να μελετούν την διεθνή οικονομία αλλά για να διασφαλίζουν την ασφάλεια των ΗΠΑ. Θεωρούν ότι η πολιτική και στρατιωτική ασφάλεια των ΗΠΑ προέχει έναντι της οικονομικής τους ασφάλειας. Οι Stanley Kober, ερευνητής του Cato Institute σε ζητήματα εξωτερικής πολιτικής και Michael Herman, βοηθός του Υπουργού Άμυνας των ΗΠΑ, εκφράζουν παρόμοια άποψη, ότι δηλ. οι υπηρεσίες πληροφοριών αναπτύχθηκαν κυρίως στην περιοχή της εθνικής ασφάλειας και πρέπει να περιορισθούν σ' αυτό. (Ι. Κωνσταντόπουλος, 2008, σ. 265)

Η αδυναμία των Αμερικανικών μυστικών υπηρεσιών να ανταγωνιστούν την ποιότητα των αναλύσεων των κυβερνητικών και ακαδημαϊκών ιδρυμάτων, στην αρμοδιότητα των οποίων εντάσσεται η μελέτη οικονομικών ζητημάτων, αποτελεί ένα ακόμη αντικίνητρο που ανήκει στην ίδια κατηγορία. (Ι. Κωνσταντόπουλος, 2008, σ. 266)

Άλλο ένα αντικίνητρο απορρέει από τη «Επανάσταση των Ανοικτών Πηγών». Ορισμένοι αναλυτές υποστηρίζουν ότι πλέον η συλλογή του μεγαλύτερου ποσοστού μακροοικονομικών πληροφοριών πραγματοποιείται από ανοικτές πηγές. Θεωρούν επίσης ότι η CIA είναι απρόθυμη να παραδεχθεί πόσο πολύ στηρίζεται σε ανοικτές πηγές, επειδή ορισμένοι αξιωματούχοι της φοβούνται ότι το Κογκρέσο δεν θα εγκρίνει την χρηματοδότηση αναλυτών που «απλά διαβάζουν τις εφημερίδες» (Ι. Κωνσταντόπουλος 2008, σσ.265-267).

2.3 Κίνητρα – Αντικίνητρα Μικροοικονομικής Κατασκοπείας

Προκειμένου να αναζητήσουμε κίνητρα – αντικίνητρα άσκησης Μικροοικονομικής Κατασκοπείας, με βάση πάντα τον ορισμό της, θα ήταν σκόπιμο να δούμε την συμβολή των ιδιωτικών εταιριών, κυρίως των πολυεθνικών, στην οικονομική ασφάλεια ενός κράτους.

Οι εταιρίες αυτού του μεγέθους με τις θέσεις εργασίας που παρέχουν, προσθέτουν αξία στην εγχώρια οικονομία με το να συμβάλλουν στην παραγωγικότητα του εργατικού δυναμικού και του κεφαλαίου συμμετέχοντας έτσι στην διαμόρφωση ενός υψηλού και βελτιούμενου πρότυπου διαβίωσης στους πολίτες του κράτους. Επιπλέον η συμβολή τους θεωρείται μεγάλη στην δημιουργία ενός κλίματος που ευνοεί την καινοτομία, τις εγχώριες και ξένες επενδύσεις και γενικότερα την βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη. (S. Porteous, 1994,p. 736)

Με δεδομένο λοιπόν τον ρόλο τους στην εθνική οικονομία του κράτους, θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι με την προστασία αυτών των εταιριών, το κράτος προστατεύει το δικό του επενδυτικό κλίμα το οποίο θα μπορούσε να πληγεί, εάν θα γινόταν γνωστή η χαλαρή στάση του στην επαγρύπνηση ενάντια στην οικονομική κατασκοπεία, με ότι αυτό θα σήμαινε στους εν δυνάμει επενδυτές. (S. Porteous, 1994,p. 743).

•*Κίνητρα*. Διακρίνουμε δύο κατηγορίες κινήτρων

1.Οικονομικά Κίνητρα. Η συγκεκριμένη κατηγορία, σύμφωνα με τον καθηγητή κ. Ι. Κωνσταντόπουλο, ασχολείται με την «οικονομική» διάσταση πίσω από το φαινόμενο της μικροοικονομικής κατασκοπείας. Υποστηρικτές αυτής της δραστηριότητας πληροφοριών επικαλούνται το επιχείρημα της Στρατηγικής Εμπορικής Πολιτικής (Strategic Trade Policy Argument-STP), προκειμένου να δικαιολογήσουν την θέση τους. Η επεξήγηση του όρου δίνεται από τον καθηγητή Robert Gilpin ως « μια προσπάθεια του κράτους – κυβέρνησης προκειμένου να αλλάξει το διεθνές στρατηγικό περιβάλλον, κατά τέτοιο τρόπο, ώστε να παρέχει συγκεκριμένα οφέλη στις εγχώριες επιχειρήσεις» (Ι. Κωνσταντόπουλος, 2007, σ.332).

Ένα άλλο κίνητρο μικροοικονομικής κατασκοπείας, της ίδιας κατηγορίας, αποτελεί το αποτέλεσμα της σύγκρισης κόστους-οφέλους. Μια καλά οργανωμένη επιχείρηση οικονομικής κατασκοπείας χαμηλού κόστους, θα μπορούσε να αποφέρει μεγάλα οικονομικά οφέλη σε επιχειρήσεις που αντιμετωπίζουν οικονομικά προβλήματα, όσο μια μεγάλη χρηματική επιχορήγηση. Απόδειξη του γεγονότος αυτού αποτελούν οι δημοσιευμένες αναφορές αξιωματούχων, ότι η οικονομική κατασκοπεία έχει εξοικονομήσει στην Ρωσία και τους συμμάχους της, αρκετά δισεκατομμύρια δολάρια από επενδύσεις στην έρευνα και ανάπτυξη. (S. Porteous, 1994,p. 746).

2. Κίνητρα που σχετίζονται με την Κοινότητα Πληροφοριών. Πέρα από τα οφέλη που αποκομίζουν οι υπηρεσίες πληροφοριών, αφού είναι δεδομένο ότι δαπανώνται υπέρογκα ποσά για τις επιχειρήσεις των, ως εκ της φύσεως και της δομής των υπερτερούν έναντι άλλων κυβερνητικών δομών. Ο ρόλος της συλλογής και ανάλυσης οικονομικών πληροφοριών, δεν μπορεί να αναληφθεί από τα υπουργεία Οικονομικών ή Εμπορίου. Αποτελεί κατά κανόνα δυνατότητα των υπηρεσιών πληροφοριών. Αυτό αποδίδεται στην μηδενική πρόσβαση των υπουργείων σε ειδικές παράνομες πηγές και μεθόδους, οι οποίες δεν είναι διαθέσιμες σε οποιαδήποτε κυβερνητική ή μη κυβερνητική δομή. (Ι. Κωνσταντόπουλος, 2007,p.44).

• *Αντικίνητρα*. Σύμφωνα με τον καθηγητή κ. Ι. Κωνσταντόπουλο, διακρίνονται 6 κατηγορίες αντικινήτρων άσκησης Μικροοικονομικής Κατασκοπείας.

1. Πολιτικά και Διπλωματικά Αντικίνητρα. Αυτοί που επικρίνουν την άσκηση μικροοικονομικής κατασκοπείας, ισχυρίζονται ότι τα κράτη που αναθέτουν τέτοιες δραστηριότητες, θέτουν σε κίνδυνο τις σχέσεις με τους συμμάχους των. Ειδικότερα στην διαμόρφωση μιας αποτελεσματικής εξωτερικής πολιτικής, θα δημιουργούσε προβλήματα.

2. Οικονομικά Αντικίνητρα.

Αυτοί οι οποίοι αντιτίθενται στις δραστηριότητες μικροοικονομικής κατασκοπείας, θεωρούν ότι δημιουργούνται δυσλειτουργίες στον χώρο της αγοράς αντί να επιλύονται προβλήματα, αποδυναμώνεται το διεθνές εμπόριο, δεν δημιουργούνται κίνητρα για επενδύσεις και καινοτομία και προστατεύονται οι παραγωγοί και όχι οι καταναλωτές. Τελικώς εδραιώνεται η λανθασμένη αντίληψη, ότι ο διεθνής οικονομικός ανταγωνισμός συνιστά απειλή για την εθνική ασφάλεια και όχι ένα θετικό στοιχείο οικονομικής ανάπτυξης.

3. Νομικά Αντικίνητρα. Πλέον των παραπάνω, η μικροοικονομική κατασκοπεία δημιουργεί και προβλήματα νομικής φύσεως. Υπάρχει ο κίνδυνος να ασκηθεί κατασκοπεία εκ μέρους της CIA, κάτι που δεν προβλέπεται από το καταστατικό της, κατά Αμερικανών πολιτών, οι οποίοι ενδεχομένως να εργάζονται σε πολυεθνικές. Παραβιάζεται το Δίκαιο Πνευματικής Ιδιοκτησίας. Εγκυμονεί επίσης ο κίνδυνος υποβολής αγωγών εναντίον της Αμερικανικής Κυβέρνησης από επιχειρήσεις ή ιδιώτες των οποίων τα επιχειρηματικά μυστικά αφαιρέθηκαν χωρίς καμία αποζημίωση. (Ι. Κωνσταντόπουλος, 2008, σ. 368).

4. Πρακτικά Αντικίνητρα. Τα πρακτικά αντικίνητρα αναφέρονται σε μια σειρά από πρακτικά προβλήματα που εγείρονται στην προσπάθεια εφαρμογής μιας επιχείρησης μικροοικονομικής κατασκοπείας.

Είναι επαρκώς ορισμένο το πλαίσιο άσκησης τέτοιων δραστηριοτήτων; Ποιοι τομείς της οικονομίας και ποιες επιχειρήσεις θα ευεργετηθούν; Ποιος είναι αυτός που θα κάνει την επιλογή και με ποια κριτήρια; Έχει προσδιορισθεί επακριβώς η έννοια της «Αμερικανικής Επιχείρησης»; Το ερώτημα τι είναι «Αμερικανικό» και τι «αλλοδαπό» γίνεται περισσότερο πολύπλοκο ως απόρροια ενός κόσμου οικονομικά παγκοσμιοποιημένου. (Ι. Κωνσταντόπουλος, 2008, σσ.371,372)

5. Αντικίνητρα που σχετίζονται με την Κοινότητα των Υπηρεσιών Πληροφοριών.

Μια επιχείρηση άσκησης μικροοικονομικής κατασκοπείας συνήθως εγείρει αντιδράσεις στους κόλπους της Κοινότητας Πληροφοριών θέτοντας διάφορα διλήμματα όπως, εάν η συλλογή τέτοιου είδους πληροφοριών εντάσσεται στο κύριο καθήκον των υπηρεσιών πληροφοριών.

Ένα άλλο θέμα που τίθεται, είναι ο κίνδυνος της διαφθοράς τόσο μεμονωμένων αξιωματούχων όσο και των ίδιων των υπηρεσιών. Οι υπηρεσίες αυτές γίνονται συνήθως στόχος πιέσεων από τις επιχειρήσεις οπότε θα έλθουν προ του πειρασμού να μεροληπτήσουν.

Επίσης η διαθεσιμότητα των πληροφοριών αυτού του είδους από τις ελεύθερες πηγές (open sources), αποτελεί ανασταλτικό παράγοντα. Συνήθως οι πληροφορίες που συλλέγονται από τις υπόλοιπες κρατικές υπηρεσίες και αφορούν τις παγκόσμιες οικονομικές δραστηριότητες, είναι καλύτερης ποιότητας σε σχέση με αυτές των υπηρεσιών πληροφοριών. (Ι. Κωνσταντόπουλος, 2008, σσ.376,377,379).

6. Αντικίνητρα που σχετίζονται με την Επιχειρηματική Κοινότητα.

Η επιχειρηματική κοινότητα αντιμετωπίζει με αρκετά μεγάλη δόση προκατάληψης την εμπλοκή της σε θέματα μικροοικονομικής κατασκοπείας όταν μάλιστα ασκείται από τις υπηρεσίες πληροφοριών του κράτους. Η αμφιβολία για την επιτυχία του προγράμματος, ο φόβος για την πρόκληση αντιποίνων εκ μέρους ενός ξένου κράτους, μετά την αποκάλυψη επιχείρησης κατασκοπείας και η αποφυγή στιγματισμού συνεργασίας με τις υπηρεσίες πληροφοριών, είναι μερικοί από τους λόγους αποστροφής των επιχειρήσεων σ' αυτές τις δραστηριότητες. (Ι. Κωνσταντόπουλος, 2008, σ.381).

2.4 Κόστος-Επιπτώσεις

Με δεδομένη πλέον την αλλαγή του δόγματος περί κρατικής ασφάλειας, ότι η πραγματική ισχύς ενός κράτους προέρχεται από την οικονομική του ευμάρεια, ως νέα αποστολή των μυστικών υπηρεσιών προβάλλεται πλέον η υπεράσπιση της οικονομίας της χώρας. Πως επιτυγχάνεται αυτό; Με την οικονομική κατασκοπεία σε βάρος άλλων χωρών και την αποτροπή της συλλογής πληροφοριών για τα εμπορικά μυστικά των εγχώριων επιχειρήσεων.

Ανεξάρτητα από την θεώρηση αυτής της μεθόδου (της Οικονομικής Κατασκοπείας), ως ηθική ή νόμιμη, ιδίως μεταξύ συμμάχων, το εν λόγω φαινόμενο είναι μια πραγματικότητα και μάλιστα διαχρονική.

Όσον αφορά το κόστος, θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε ότι θεωρείται ένα ουδόλως ευκαταφρόνητο οικονομικά μέγεθος. Στις ΗΠΑ, μόνο η αξία των πληροφοριών που διακυβεύονται, λόγω της διεθνούς πειρατείας, αποτιμώνται κάπου μεταξύ 25 δισεκατομμυρίων και 100 δισεκατομμυρίων δολαρίων ετησίως. Αυτό μάλιστα αποδίδεται κατά μια συντηρητική μερίδα εμπειρογνομόνων σε κινέζους χάκερς. Επιπλέον υπάρχει εδραιωμένη πεποίθηση ότι η Κίνα χρησιμοποιεί αυτές τις πληροφορίες για να βελτιώσει την δική της οικονομία. Οι επιπτώσεις δεν περιορίζονται μόνον στην νομισματική ζημία, αλλά υφίσταται κίνδυνος απώλειας χρημάτων και θέσεων εργασίας μελλοντικά. Όσον αφορά την Κίνα, δέχεται το 13% των κυβερνοεπιθέσεων παγκοσμίως, με όλες τις δυνατές επιπτώσεις στην οικονομία της. Οιοδήποτε κράτος διαθέτει πληροφορίες αξίας, θεωρείται πιθανός στόχος. (Rubenstein, D. 2014, December 1).

Σε κρατικό επίπεδο από του σημείου της αποκάλυψης της άσκησης οικονομικής κατασκοπείας εναντίον ενός κράτους, διαμορφώνεται ένα ανταγωνιστικό και ενίοτε συγκρουσιακό πεδίο δράσης μεταξύ των κρατών, έχουμε επιδείνωση των διακρατικών σχέσεων και των σχέσεων εμπιστοσύνης και συνεργασίας, δημιουργώντας ανάλογο αντίκτυπο στα υπόλοιπα κράτη και

συμμάχους. Επιπλέον πλήττεται η οικονομική ασφάλεια, όπως την έχουμε ορίσει, του κράτους που υφίσταται την οικονομική κατασκοπεία και εν τέλει το κράτος που ασκεί την δραστηριότητα στιγματίζεται με όλες τις προφανείς επιπτώσεις.

Σε διμερές επίπεδο, ΗΠΑ- Κίνας, και παρά το γεγονός ότι η Κίνα έκανε χρήση κατασκοπείας μόνον για οικονομικό όφελος, οι Αμερικανικές υπηρεσίες πληροφοριών πιστεύουν ότι οι δυνατότητες της Κίνας στον κυβερνοχώρο, έχουν φθάσει σε τέτοιο επίπεδο που να απειλούν ευθέως την εθνική τους ασφάλεια. Σε αυτού του είδους την απειλή δεν είναι βέβαιο ότι η υποδομές των ΗΠΑ θα ανταποκριθούν αποτελεσματικά. .(Rubenstein, D. 2014, December 1).

Στα πλαίσια της ΕΕ και σε επίπεδο επιχειρήσεων, οι καινοτόμες επιχειρήσεις καθίστανται ευάλωτες σε πρακτικές αντίθετες στα χρηστά ήθη που αποβλέπουν στην υπεξαίρεση εμπορικών απορρήτων, όπως κλοπή, μη επιτρεπόμενη αντιγραφή και παραβίαση των απαιτήσεων εμπιστευτικότητας που προέρχονται τόσο από το εσωτερικό όσο και εκτός της ένωσης. Παράγοντες όπως η αύξηση της εξωτερικής ανάθεσης, η διεύρυνση των αλυσίδων εφοδιασμού, η αλματώδης ανάπτυξη και χρήση των νέων τεχνολογιών, με συνισταμένη όλων την παγκοσμιοποίηση, συμβάλλουν σήμερα στην κλιμάκωση του κινδύνου αυτών των ενεργειών. Ως απόρροια της εν λόγω δραστηριότητας, είναι να τεθεί σε κίνδυνο η αποκλειστικότητα του νόμιμου κατόχου ως προς το εμπορικό απόρρητο, προκειμένου να επωφεληθεί των όποιων προσπαθειών του. Έτσι δεν ευνοούνται οι διασυνοριακές δραστηριότητες εντός της εσωτερικής αγοράς και δεν αναπτύσσεται το δυναμικό των εμπορικών απορρήτων ως κινητήριων δυνάμεων της οικονομικής ανάπτυξης και της απασχόλησης. Η καινοτομία και η δημιουργικότητα αποθαρρύνονται και οι επενδύσεις μειώνονται πράγμα που επηρεάζει την ομαλή λειτουργία της εσωτερικής αγοράς και υπονομεύει το αναπτυξιακό της δυναμικό. (Οδηγία ΕΕ 2016/943 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου).

Παρά τις παραπάνω επιπτώσεις αλλά και τα αναφερθέντα αντικίνητρα, η οικονομική κατασκοπεία παραμένει ένα φαινόμενο συνεχές, διαχρονικό, χωρίς φραγμούς και ηθικές προκαταλήψεις. Η συνεχής αποκάλυψη ανάλογων γεγονότων, όσα από αυτά διαρρέουν, επιβεβαιώνει τον ισχυρισμό μας.

Κεφάλαιο 3

3.1 Η Στρατηγική Απειλή της Οικον. Κατασκοπείας στον Κυβερνοχώρο. Νομική Διάσταση

Η εποχή, το κατώφλι της οποίας έχουμε διαβεί σχεδόν από το τέλος του δεύτερου μισού του 20^{ου} αιώνα, αποδίδεται με τον όρο η *εποχή της πληροφορίας* ή άλλως ως εποχή των υπολογιστών. Αυτό πρακτικά σημαίνει την δυνατότητα που απέκτησε ο άνθρωπος ανταλλαγής πληροφοριών και πρόσβασης σε δεξαμενές γνώσεων, δυνατότητες αδιανόητες για το παρελθόν.

Την ραγδαία ανάπτυξη της τεχνολογίας των υπολογιστών και μέσω αυτής την ψηφιοποίηση των πληροφοριών, ανέδειξε η δεκαετία του 1980. Αυτό είχε ως επακόλουθο την ταχύτατη εξάπλωση του διαδικτύου και ουσιαστικά την διαχείριση των πληροφοριών με έναν απλούστατο τρόπο. Την χρήση ενός ηλεκτρολογίου.

Οι κυβερνοεπιθέσεις τόσο στον δημόσιο όσο και στον ιδιωτικό τομέα, ως απόρροια της ευρείας χρήσης της τεχνολογίας και του διαδικτύου, αλλά και με την συμβολή της ασφάλειας της ανωνυμίας, είναι πλέον ένα αδιαμφισβήτητο γεγονός.

Ο κυβερνοχώρος αποτελεί σήμερα ένα επιχειρησιακό πεδίο άσκησης για ένα ευρύ φάσμα οικονομικής κατασκοπείας που διεξάγεται από ομάδες hacker. Τεχνολογίες επόμενης γενιάς, όπως η *τεχνητή νοημοσύνη (Artificial Intelligence)* και το *Internet of Things (IoT)* θα καταστήσουν τα δίκτυα περισσότερο ευάλωτα, κάτι για το οποίο η κοινότητα του κυβερνοχώρου είναι σε μεγάλο βαθμό απροετοίμαστη. Προκειμένου να υπάρξει μια ουσιαστική αντιμετώπιση στο νέο αυτό καθεστώς, θα πρέπει η οικονομική κατασκοπεία να θεωρηθεί ως παγκόσμια απειλή πολλαπλών φορέων για την ακεραιότητα της οικονομίας και το παγκόσμιο εμπόριο. (National Counterintelligence and Security Center, 2018, p. 4).

Στην μεταξύ των δύο κρατών (ΗΠΑ-Κίνας) διένεξη, για το ποιος ασκεί οικονομική κατασκοπεία εναντίον ποίου, η Κίνα αρνείται όλες τις κατηγορίες, επικαλούμενη ότι η τεχνολογία της στον κυβερνοχώρο, χρησιμοποιείται αποκλειστικά για αμυντικούς σκοπούς. Αντίστοιχα απευθύνει κατηγορίες στις ΗΠΑ για οικονομική κατασκοπεία σε βάρος της. Εξαιτίας του μεγάλου αριθμού ανεξάρτητων χάκερς, θεωρείται εξαιρετικά δύσκολο για τις

ΗΠΑ να προσδιορίσουν επακριβώς τον υπεύθυνο για τις κυβερνοεπιθέσεις που δέχονται. Οι χάκερς θα μπορούσαν να εργάζονται ανεξάρτητα, είτε για δικό τους όφελος είτε για το κράτος. Όπως επίσης είναι πολύ πιθανόν να εργάζονται εκτός της κυβέρνησης αλλά με άδεια της κινεζικής κυβέρνησης. Σε κάθε περίπτωση υπάρχουν δυσχέρειες εντοπισμού των υπευθύνων. (Rubenstein, D. 2014, December 1).

Σύμφωνα με το *Εγχειρίδιο Ταλίν (Tallin Manual on International Law Applicable to Cyber Warfare)*, η νομική διάσταση του θέματος έχει ως ακολούθως: Το Εθνικό Διεθνές Δίκαιο δεν απαγορεύει την κατασκοπεία στον κυβερνοχώρο. Ως εκ τούτου η κυβερνητική κατασκοπεία, συμπεριλαμβανομένης της οικονομικής κατασκοπείας, δεν είναι παράνομη σύμφωνα με το Διεθνές Δίκαιο. Ωστόσο εάν η κατασκοπεία, συμπεριλαμβανομένης της οικονομικής, αναλαμβάνεται με τρόπο που θα παραβίαζε άλλους διεθνείς νόμους, όπως η αρχή της κυριαρχίας ή η αρχή της μη παρέμβασης, τότε η κατασκοπεία μπορεί να θεωρηθεί παράνομη. Τέλος στην περίπτωση κλοπής εμπιστευτικών επαγγελματικών πληροφοριών και οικειοποίησης τους από εγχώριες εταιρίες, πιθανότατα δεν θα συνιστούσε παράνομη πράξη σύμφωνα με τους κανόνες του διεθνούς δικαίου. (Mannheimer Swartling, 2018, p. 4).

Η οικονομική κατασκοπεία μπορεί, επί του παρόντος, να θεωρείται ότι δεν έχει ρυθμιστεί επαρκώς στα πλαίσια του διεθνούς δικαίου, ή σύμφωνα με άλλες διεθνείς συνθήκες. Ωστόσο μερικά κράτη έχουν αναλάβει επίσημες πολιτικές ή διπλωματικές δεσμεύσεις.

Αυτές οι πολιτικές δεσμεύσεις αποτελούν σίγουρα ένα ισχυρό πολιτικό μήνυμα, αλλά δεν συνιστούν απαραίτητα νομικά δεσμευτικά διμερείς συμφωνίες ή συνθήκες. Η τήρηση των δεσμεύσεων είναι επίσης αμφισβητήσιμη. Η επιλογή μιας διμερούς δέσμευσης φαίνεται σχετικά αδύναμη εκτός εάν συνδυαστεί με ένα άλλο μέσο, 'όπως η απειλή οικονομικών κυρώσεων'. (Mannheimer Swartling, 2018, p. 9).

3.2 Η Οικονομική Κατασκοπεία και η Κυβερνοασφάλεια στην Ευρωπαϊκή Ένωση – Ελλάδα

Η ψηφιακή εποχή πέραν από τις νέες συνθήκες που δημιούργησε στις κοινωνίες και στις οικονομίες των κρατών, έγινε ταυτόχρονα και πρόξενος νέων προκλήσεων. Η πληθώρα των επιθέσεων στον κυβερνοχώρο, έχουν ως συνέπεια την απώλεια πολλών δισεκατομμυρίων ευρώ κάθε χρόνο. Η εμπιστοσύνη, η ιδιωτικότητα και η ασφάλεια στον κυβερνοχώρο αποτελούν τους πυλώνες μιας ευημερούσας ευρωπαϊκής ψηφιακής ενιαίας αγοράς.

Η ΕΕ με την έκδοση αντίστοιχης οδηγίας για την εφαρμογή ενός ενιαίου πλαισίου αντιμετώπισης θεμάτων οικονομικής κατασκοπείας, από τα κράτη-μέλη, καθορίζει θέματα όπως τι συνιστά «εμπορικό απόρρητο», πότε θεωρείται νόμιμη και πότε παράνομη η απόκτηση εμπορικών απορρήτων, υποχρεώσεις συντονισμού των κρατών-μελών και λοιπά συναφή θέματα. (Οδηγία ΕΕ 2016/943 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου).

Σε ποιες ενέργειες έχει όμως προβεί η ΕΕ για την ενίσχυση της κυβερνοασφάλειας; Η ΕΕ έχει θεσπίσει μια σειρά μέτρων για την προστασία των δικτύων ηλεκτρονικών επικοινωνιών, όπως για παράδειγμα την *Οδηγία για την ασφάλεια συστημάτων δικτύου και πληροφοριών(ΟδηγίαNIS)*, την *Πράξη για την ασφάλεια στον κυβερνοχώρο* και τους νέους *Κανόνες για τις τηλεπικοινωνίες*. (Ευρωπαϊκή Επιτροπή της ΕΕ, 2019).

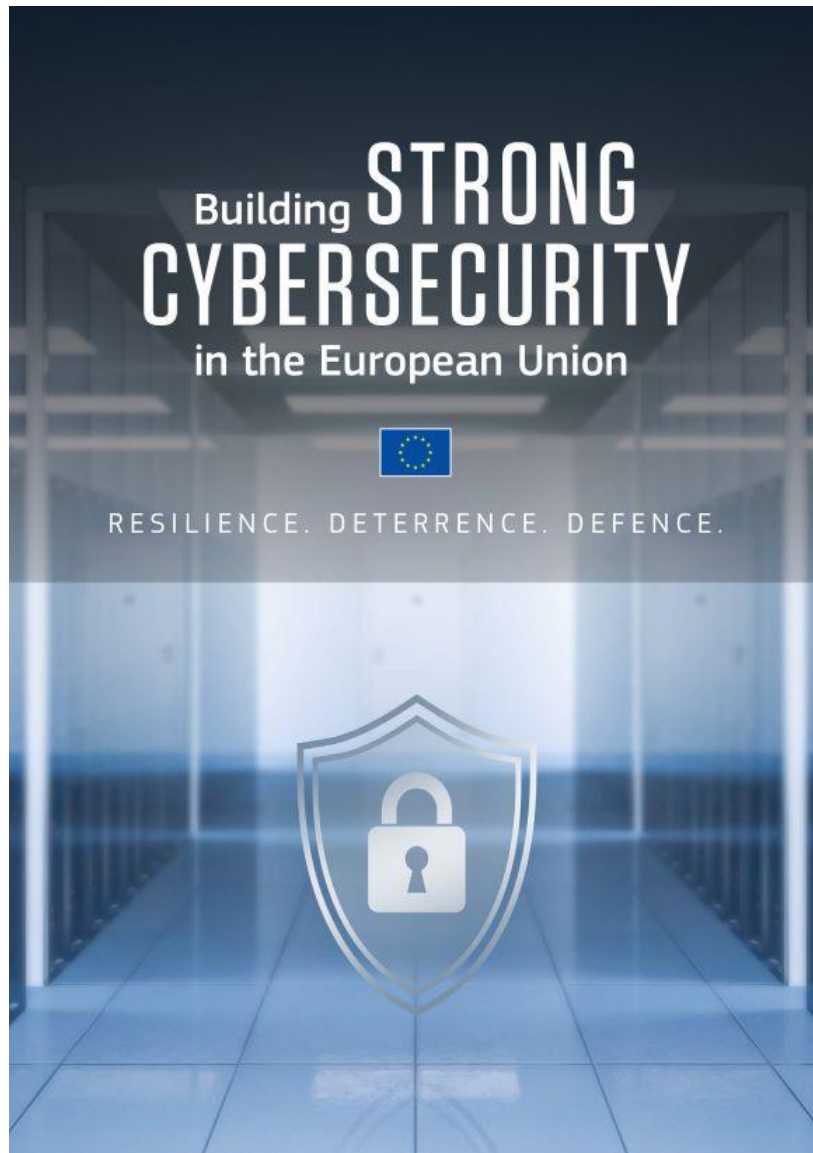
Η *Οδηγία NIS*,(η Ευρωπαϊκή Υπηρεσία η οποία καλείται να ελέγξει την εφαρμογή της εν λόγω οδηγίας *ENISA*, εδρεύει στην Ελλάδα), όρισε το πλαίσιο συνεργασίας σε επίπεδο ΕΕ και καθιέρωσε μέτρα που αποσκοπούν στην ενίσχυση της ικανότητας των κρατών-μελών. Επιπλέον καθόρισε τις υποχρεώσεις στους φορείς εκμετάλλευσης προκειμένου να εφαρμόζουν πρακτικές διαχείρισης κινδύνου και να κοινοποιούν αναλόγως τα αποτελέσματα στις εθνικές αρχές.(Ευρωπαϊκή Επιτροπή της ΕΕ, 2019).

Με την *Πράξη για την ασφάλεια στον κυβερνοχώρο* θεσπίζονται κανόνες σε επίπεδο ΕΕ για την πιστοποίηση της κυβερνοασφάλειας προϊόντων, διαδικασιών και υπηρεσιών. Επιπλέον διατίθενται οι απαραίτητοι οικονομικοί πόροι για την εκπλήρωση της αποστολής της *ENISA*. (Ευρωπαϊκή Επιτροπή της ΕΕ, 2019).

Οι *Κανόνες για τις τηλεπικοινωνίες* τέλος καθορίζουν ότι η ευθύνη για την εγγύηση της διατήρησης της ακεραιότητας και της ασφάλειας των δημόσιων δικτύων επικοινωνιών, ανήκει στα κράτη – μέλη με ταυτόχρονη υποχρέωση του ελέγχου των φορέων εκμετάλλευσης. (Ευρωπαϊκή Επιτροπή της ΕΕ, 2019).

Στην Ελλάδα οι διαχρονικές δημοκρατικές ευαισθησίες της κοινωνίας επέβαλλαν την αντιμετώπιση της ασφάλειας με ιδιαίτερη σοβαρότητα και υπευθυνότητα. Έτσι για την προφύλαξη του δικαιώματος στην ιδιωτικότητα, έχουν θεσμοθετηθεί ανεξάρτητοι και μη φορείς με αποστολή την κατοχύρωση και προστασία του εν λόγω δικαιώματος. Κατά πρώτον η *Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα (ΑΠΔΠΧ)*, έχει ως κύρια αποστολή την προστασία των προσωπικών δεδομένων των πολιτών, παράλληλα όμως συνδράμει τους πολίτες σε θέματα παραβίασης των προσωπικών δεδομένων τους. Εν συνεχεία, η *Αρχή Διασφάλισης του Απορρήτου των Επικοινωνιών(ΑΔΑΕ)*, είναι αρμόδια για την προστασία του απορρήτου των επιστολών, της ελεύθερης ανταπόκρισης ή επικοινωνίας με οποιονδήποτε άλλον τρόπο και την ασφάλεια των δικτύων και πληροφοριών. Τέλος η *Διεύθυνση Δίωξης Ηλεκτρονικού Εγκλήματος της Ελληνικής Αστυνομίας*, έχει ως αποστολή την καταστολή εγκλημάτων και παραβατικών συμπεριφορών που διαπράττονται μέσω του διαδικτύου. Επιπλέον παρέχει προστασία έναντι της παράνομης συλλογής και επεξεργασίας των προσωπικών δεδομένων με συγκεκριμένες δράσεις.(ΟΜΑΔΑ ΣΚΕΨΗΣ, 2015)

ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΙΣΧΥΡΗΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΣΤΟΝ ΚΥΒΕΡΝΟΧΩΡΟ ΣΤΗΝ ΕΕ:
ΑΝΤΟΧΗ, ΑΠΟΤΡΟΠΗ, ΑΜΥΝΑ

Εικόνα 1. Έντυπο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής της ΕΕ για την Κύρια Πολιτική της ΕΕ στον Τομέα της Ασφάλειας στον Κυβερνοχώρο και των Ερευνητικών Δραστηριοτήτων (Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή της ΕΕ, 2019)

Κεφάλαιο 4

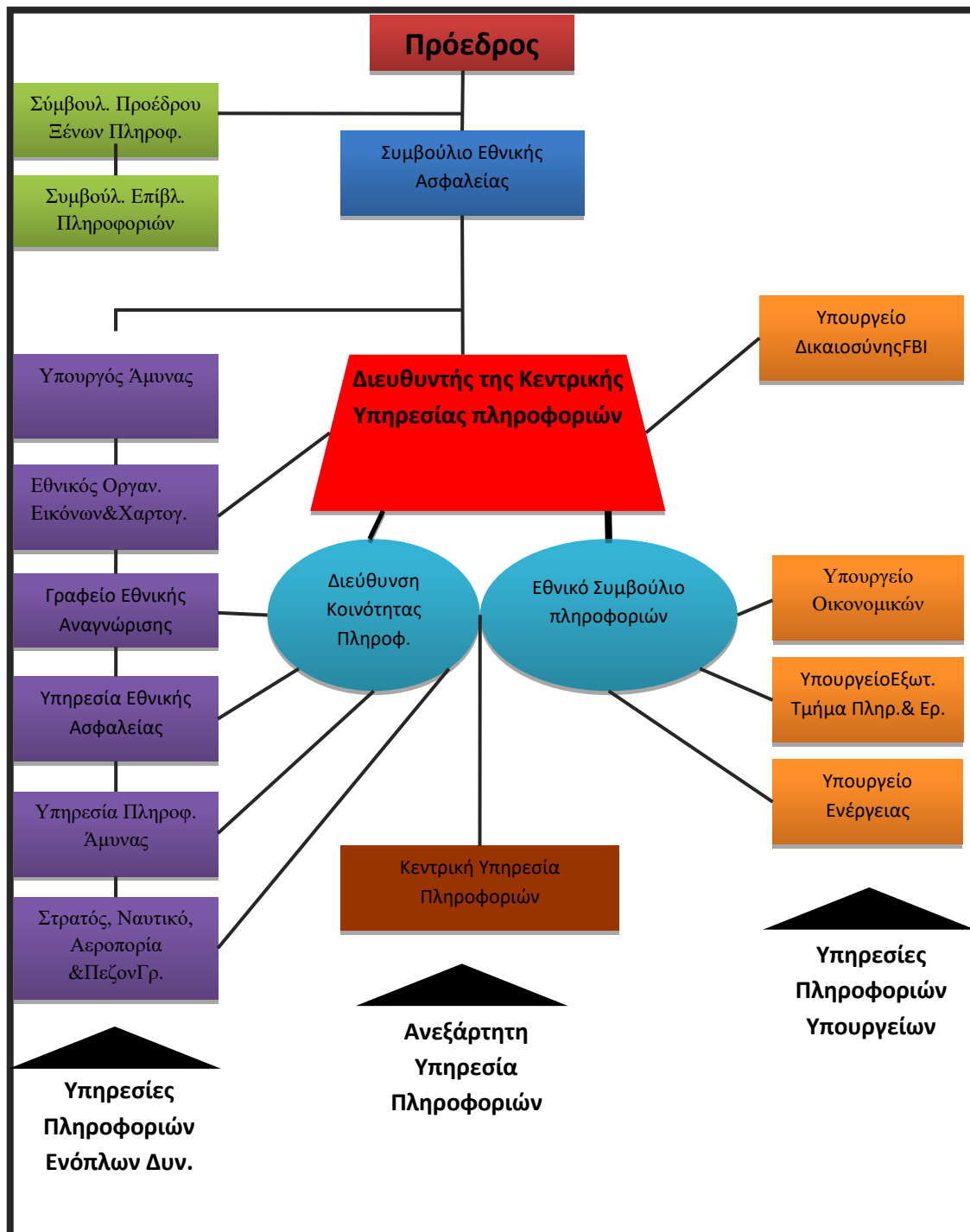
4.1 Μελέτες Περιπτώσεων. Περίπτωση ΗΠΑ

Οι ΗΠΑ θεωρούνται ως το κράτος με την πιο πλούσια παράδοση και αποτελεσματικότητα στους τομείς της κατασκοπείας και αντικατασκοπείας Διαθέτοντας τους αναγκαίους πόρους, κατέχει σήμερα άριστη τεχνογνωσία, τεχνολογία το απαραίτητο εκπαιδευμένο προσωπικό και τις δομές εκείνες ώστε όλα μαζί συνδυαζόμενα να τις καθιστούν άκρως ανταγωνιστικές σε όλα τα επίπεδα.(Α.Κάτσουρα, 2017)

Η δράση τους δεν περιορίζεται στην λήψη μέτρων για την εξασφάλιση της εθνικής ασφάλειας, αλλά το ενδιαφέρον τους επεκτείνεται στην συλλογή πληροφοριών χρήσιμων για την διευκόλυνση αλλά και την προστασία των αμερικανικών επιχειρηματικών συμφερόντων παγκοσμίως.

«Η χώρα που θα κατορθώσει να ηγηθεί της επανάστασης της πληροφορίας, θα είναι η ισχυρότερη από όλες», τόνιζε το 1996 σε άρθρο του στο περιοδικό Foreign Affairs ο κοσμήτορας της σχολής Δημόσιας Διοίκησης JFK, του πανεπιστημίου Harvard, Τζόζεφ Σ. Νάϊ, περιγράφοντας την στρατηγική ασφαλείας των ΗΠΑ. Όπως εξηγούσε, η στρατηγική ενός κράτους περιλαμβάνει τρεις πυλώνες: Στρατιωτικό, Οικονομικό και Πολιτιστικό. Δεν είναι δύσκολο να γίνει κατανοητό τι υπαινισσόταν. (Α.Κάτσουρα, 2017)

Μέσα από ένα σχετικά πολύπλοκο πλέγμα δομών, ιδρυμάτων και υπηρεσιών, δομείται στις ΗΠΑ η Κοινότητα Πληροφοριών. Η πολυπλοκότητα έγκειται στην μη ενιαία διοίκηση όλων των δομών, στην διαφορετικότητα της αποστολής κάθε ιδρύματος και στις διαφορετικές πηγές χρηματοδότησης. Η εν λόγω Κοινότητα Πληροφοριών απεικονίζεται στην εικόνα 1. Ας δούμε συνοπτικά μερικές από αυτές.

Εικόνα 2. Η Αμερικανική Κοινότητα Πληροφοριών (Βασισμένο στο Loch K. Johnson, 2006)

1. Κεντρική Υπηρεσία Πληροφοριών (Central Intelligence Agency, CIA): Η CIA ιδρύθηκε το 1947 με αποστολή να συλλέγει, να αναλύει και να συντονίζει πληροφορίες προερχόμενες από όλες εκείνες τις πηγές που είναι διαθέσιμες στην κυβέρνηση των ΗΠΑ. Στη συνέχεια να τις παρουσιάζει στον Πρόεδρο και στους υπ' αυτόν κύριους φορείς χάραξης πολιτικής.

Επιπρόσθετα η CIA μέσω της διεύθυνσης Επιχειρήσεων είναι υπεύθυνη για την επιλογή του προσωπικού που αποτελεί τον πυρήνα της κλασικής κατασκοπείας. . (FrederickP. Hitz, 2000, p.2-4)

2. Υπηρεσία Εθνικής Ασφαλείας(National Security Agency, NSA) Στην εν λόγω Υπηρεσία δόθηκε θεσμική αυτονομία το 1952. Αποστολή της είναι η παρακολούθηση και συλλογή πληροφοριών από ένα ευρύ φάσμα μέσων επικοινωνίας και πηγών εκπομπής σημάτων παγκοσμίως και στην συνέχεια προώθησή τους στο Fort Meade του Maryland για επεξεργασία και διανομή στον Πρόεδρο των ΗΠΑ και σε ανώτερους συμβούλους του. . (Frederick P. Hitz, 2000, p.2-4)

3. Γραφείο Εθνικής Αναγνώρισης(National Reconnaissance Office, NRO). Αποτελεί την τρίτη κυβερνητική δομή Πληροφόρησης. Η συγκρότησή του αναγνωρίστηκε περί το 1994. Ωστόσο χρονικά ανάγεται στην δεκαετία του 1950. Ως αποστολή έχει την συλλογή εικόνων και σημάτων από δορυφόρους σε τροχιά γύρω από την γη. . (FrederickP. Hitz, 2000, p.2-4)

4. Εθνικός Οργανισμός Εικόνων και Χαρτογράφησης(National Imagery and Mapping Agency, NIMA). Είναι η τέταρτη Εθνική Μονάδα Πληροφοριών, η οποία αν και η πιο πρόσφατα συγκροτηθείσα, έχει μακρά παράδοση σε δραστηριότητες. Δημιουργήθηκε το 1996 και αποτελεί εξέλιξη του Εθνικού Γραφείου Εικόνων το οποίο συγκροτήθηκε κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου ως Εθνικό Κέντρο Ερμηνείας Φωτογραφιών (National Photographic Interpretation Center, NPIC). Δημιουργήθηκε για να συγκεντρώσει παρόμοιες διευθύνσεις, ως ενιαίος φορέας και να συμβάλλει μέσω της εκμετάλλευσης των εικόνων στην επιτυχία της στρατιωτικής αποστολής. . (FrederickP. Hitz, 2000, p.2-4)

5. Υπηρεσία Πληροφοριών Άμυνας(Defense Intelligence Agency, DIA). Ιδρύθηκε το 1961 με σκοπό να συγκεντρώνει όλες τις στρατιωτικές πληροφορίες για τον Υπουργό Άμυνας και τον Πρόεδρο προερχόμενες από το Μικτό Επιτελείο των Αρχηγών αλλά και από όλες τις υπηρεσίες. (FrederickP. Hitz, 2000, p.2-4)

Πέραν των πέντε εθνικών δομών πληροφόρησης, λειτουργούν και άλλες επτά υπηρεσίες ή γραφεία που παράγουν πληροφορίες που ενδιαφέρουν πρωτίστως τα τμήματα εκεί όπου εδρεύουν. Αυτά είναι:

1. Το Γραφείο Πληροφοριών και Έρευνας του Υπουργείου Εξωτερικών
2. Το Τμήμα Εθνικής Ασφαλείας του Ομοσπονδιακού Γραφείου Ερευνών. (FBI)
3. Μικρές Μονάδες Πληροφοριών των Υπουργείων Ενέργειας και Οικονομικών
4. Κάθε κλάδος των Ενόπλων Δυνάμεων (Στρατός, Ναυτικό, Αεροπορία) έχουν τις δικές τους διευθύνσεις πληροφοριών. (FrederickP. Hitz 2000, p. 5-6)

Το ερώτημα εδώ που τίθεται, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, είναι εάν όλες αυτές οι δομές συμβάλλουν ουσιαστικά στην κύρια αποστολή της Αμερικανικής Κοινότητας Πληροφοριών. Αυτό αποτελεί πρόκληση.

Όσον αφορά το θεσμικό πλαίσιο που καλύπτει το θέμα της οικονομικής κατασκοπείας, προβλέπονται τα παρακάτω: “ Το Κογκρέσο αναγνωρίζοντας την σημασία της προστασίας της πνευματικής ιδιοκτησίας και των εμπορικών μυστικών στην οικονομική υγεία και ασφάλεια των ΗΠΑ, θέσπισε τον νόμο περί οικονομικής κατασκοπείας του 1996 Pub.L. 104-294, 110 Stat. 3489(11 Οκτ. 1996) (Economic Espionage Act στο εξής “ΕΕΑ”) για την αντιμετώπιση του αυξανόμενου προβλήματος της κλοπής εμπορικών μυστικών. Η ΕΕΑ περιλαμβάνει δύο ξεχωριστές διατάξεις που ποινικοποιούν την κλοπή ή την κατάχρηση εμπορικού απορρήτου. Η πρώτη διάταξη, κωδικοποιημένη στο 18 USK § 1831, απευθύνεται στην ξένη οικονομική κατασκοπεία και απαιτεί να γίνεται η κλοπή του εμπορικού μυστικού προς όφελος ξένης κυβέρνησης, οργάνου, ή πράκτορα.. Η δεύτερη διάταξη καθιστά εγκληματική την πιο κοινή κλοπή εμπορικών μυστικών, ανεξάρτητα από το ποιος ωφελεί. 18 USK § 1832.” (Υπουργείο Δικαιοσύνης των ΗΠΑ, Εγχειρίδιο Δικαιοσύνης, 1122 Εισαγωγή στον Νόμο περί Οικονομικής Κατασκοπείας, αναθ. Ιουν. 2015).

Ωστόσο παρά την θεσμική ρύθμιση της οικονομικής κατασκοπείας, από το 1996, σχεδόν όλες οι εκθέσεις και οι γνωμοδοτήσεις εμπειρογνομόνων σχετικά με το θέμα έχουν καταλήξει στο συμπέρασμα ότι η βιομηχανική κατασκοπεία γενικά και ειδικά η διεθνής οικονομική κατασκοπεία, συνέχισαν να αυξάνονται ανελλιπώς, όπως αναφέρει ο Ν.

Minnot(Snyder&Crescenzi, 2009, p. 252, Wright&Roy, 1999, p. 53) Η άσκηση των δύο αυτών μορφών κατασκοπείας έχει άμεσο αντίκτυπο στην εθνική ασφάλεια και στην εθνική ευημερία των ΗΠΑ, στοιχεία που θεωρούνται πρωταρχικής σημασίας.(Ν. Minnot, 2011, p. 202).

Στην διεθνή βιβλιογραφία και στο διαδίκτυο καταγράφονται πλείστα όσα παραδείγματα οικονομικής κατασκοπείας, τόσο εκ μέρους των ΗΠΑ όσο και εναντίον τους. Παρακάτω θα αναφέρουμε ενδεικτικά ορισμένες περιπτώσεις ως απόδειξη συνέχειας του φαινομένου, παρά τις όποιες υποκριτικές κατά τα άλλα συνάψεις συμφωνιών μεταξύ κρατών, περί αποχής από τέτοιες δραστηριότητες. Ασφαλώς εξαιρετικό ενδιαφέρον παρουσιάζουν περιπτώσεις οικονομικής κατασκοπείας μεταξύ συμμάχων – κρατών.

Το Ισραήλ διεξήγαγε επιθετική εκστρατεία οικονομικής κατασκοπείας στις ΗΠΑ από το 1948. Η εκστρατεία αυτή θεωρήθηκε κρίσιμη για την διατήρηση και τον εκσυγχρονισμό του προγράμματος πυρηνικών όπλων του Ισραήλ και μιας σειράς από τα πλέον προηγμένα συμβατικά όπλα του. Το γεγονός βεβαίως ότι το Ισραήλ αποτελούσε ανέκαθεν τον πιο σημαντικό παραλήπτη ξένης βοήθειας των ΗΠΑ, δεν λειτούργησε καθόλου ως ανασταλτικός παράγων. Το 1951 τα δυο κράτη συμφώνησαν να μην κατασκοπεύουν ο ένας τον άλλο. Παρά το γεγονός ότι υπάρχουν ελάχιστα αποδεικτικά στοιχεία ότι οι ΗΠΑ διεξήγαγαν οικονομική κατασκοπεία σε βάρος του Ισραήλ, η συμφωνία έχει παραβιαστεί επανειλημμένα και κατάφορα από την άλλη πλευρά.(Duncan L Clarke, 2013,p. 20-21)

Άλλη υπόθεση την οποία αποκάλυψε ο Έντουαρντ Σνόουντεν, είναι η κυβερνοεπίθεση της Αμερικανικής Υπηρεσίας Εθνικής Ασφαλείας (NSA) εναντίον της Γαλλίας με κλοπή πληροφοριών για τις διαπραγματεύσεις που έκαναν γαλλικές εταιρίες, για συμβόλαια αξίας άνω των 200 εκατομμυρίων δολαρίων – κάποια για πολεμικά αεροσκάφη. Συνέπεια ήταν να αποτύχουν οι διαπραγματεύσεις και τα συμβόλαια να μην υπογραφούν ποτέ. (Α.Κάτσουρα, 2017)

Μια από τις πλέον πρόσφατες περιπτώσεις οικονομικής κατασκοπείας αφορά τον κινέζικο τηλεπικοινωνιακό γίγαντα, την Hwawei, η οποία διέρρευσε στα ΜΜΕ τέλος του 2018. Την 1^η Δεκεμβρίου οι канаδικές αρχές στο Βανκούβερ συνέλαβαν την οικονομική διευθύντρια της εταιρίας, MengWanzhou, με εντολή των ΗΠΑ. Στις 28 Ιανουαρίου του επόμενου έτους το Υπουργείο Δικαιοσύνης των ΗΠΑ αποκάλυψε κατηγορητήριο εναντίον της εταιρίας, ότι συστηματικά παραβίασε τις κυρώσεις των ΗΠΑ εναντίον του Ιράν και κλέβει εμπορικά μυστικά από τον εμπορικό εταίρο στις ΗΠΑ, την T- Mobile. (Robert Williams, 2019).

4.2 Περίπτωση Κίνας

Ο Μάο Τσε Τουνγκ λόγω των ιδεολογικών του παρωπίδων και των εμμονών, πίστευε ότι ο ζήλος για την επανάσταση θα μπορούσε να υπερνικήσει την τεχνολογική καθυστέρηση της χώρας του. Ωστόσο όταν ανέλαβαν την εξουσία στο Πεκίνο πιο ρεαλιστές ηγέτες, διαπίστωσαν ότι η Κίνα είχε μείνει πολύ πίσω σε σχέση με την Δύση. Έτσι ο διάδοχός του, Ντενγκ Ξιαοπίνγκ προώθησε την άνοδο της Κίνας μεταρρυθμίζοντας την οικονομία με ταυτόχρονο άνοιγμα της χώρας στη Δύση. Με αυτό το άνοιγμα όμως, ήλθε ένα μακρόχρονο, επιχορηγούμενο από το κράτος πρόγραμμα κατασκοπείας με σκοπό την απόκτηση προηγμένων τεχνολογιών και την επιτάχυνση της ανάπτυξης των πολιτικών και στρατιωτικών βιομηχανιών της Κίνας. (James A. Lewis, 2012).

Σήμερα η Κίνα θεωρείται μια ταχέως αναπτυσσόμενη χώρα και η τρίτη καλύτερη οικονομία παγκοσμίως μετά τις ΗΠΑ και την ΕΕ. Ο πολιτικός της προσανατολισμός (κομμουνιστικός) δεν αποτέλεσε τροχοπέδη στην αλματώδη της ανάπτυξη. Έτσι από το 1978 με την απελευθέρωση της οικονομίας και την μείωση της ανεργίας κατόρθωσε να αναπτύσσεται με Μ.Ο. ανάπτυξης 8% και να φθάσει το 2011 μέχρι 9,2% (Βικιπαίδεια). Σ' αυτό βεβαίως συνέβαλλαν οι κατάλληλες πολιτικές και μεταξύ αυτών η οικονομική κατασκοπεία μέσω της οποίας απέκτησε οικονομικές πληροφορίες και προηγμένη τεχνολογία από ξένες επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στο έδαφός της.

Ας δούμε όμως και στην περίπτωση της Κίνας, ορισμένα στοιχεία που αφορούν στην δομή του συστήματος πληροφοριών, τους στόχους πληροφόρησης και στις διαδικασίες συλλογής.

Οι δραστηριότητες συλλογής πληροφοριών για την υποστήριξη των πολιτικών συμφερόντων της Κίνας, εστιάζουν στην απόκτηση στρατιωτικής και μη υψηλής τεχνολογίας. Η αξιοποίηση των πληροφοριών αυτών συμβάλλει στην διαμόρφωση και στην συνεχή προσαρμογή της εξωτερικής πολιτικής σε νέα δεδομένα, αλλά και στην οικονομική ανάπτυξη και πρόοδο της

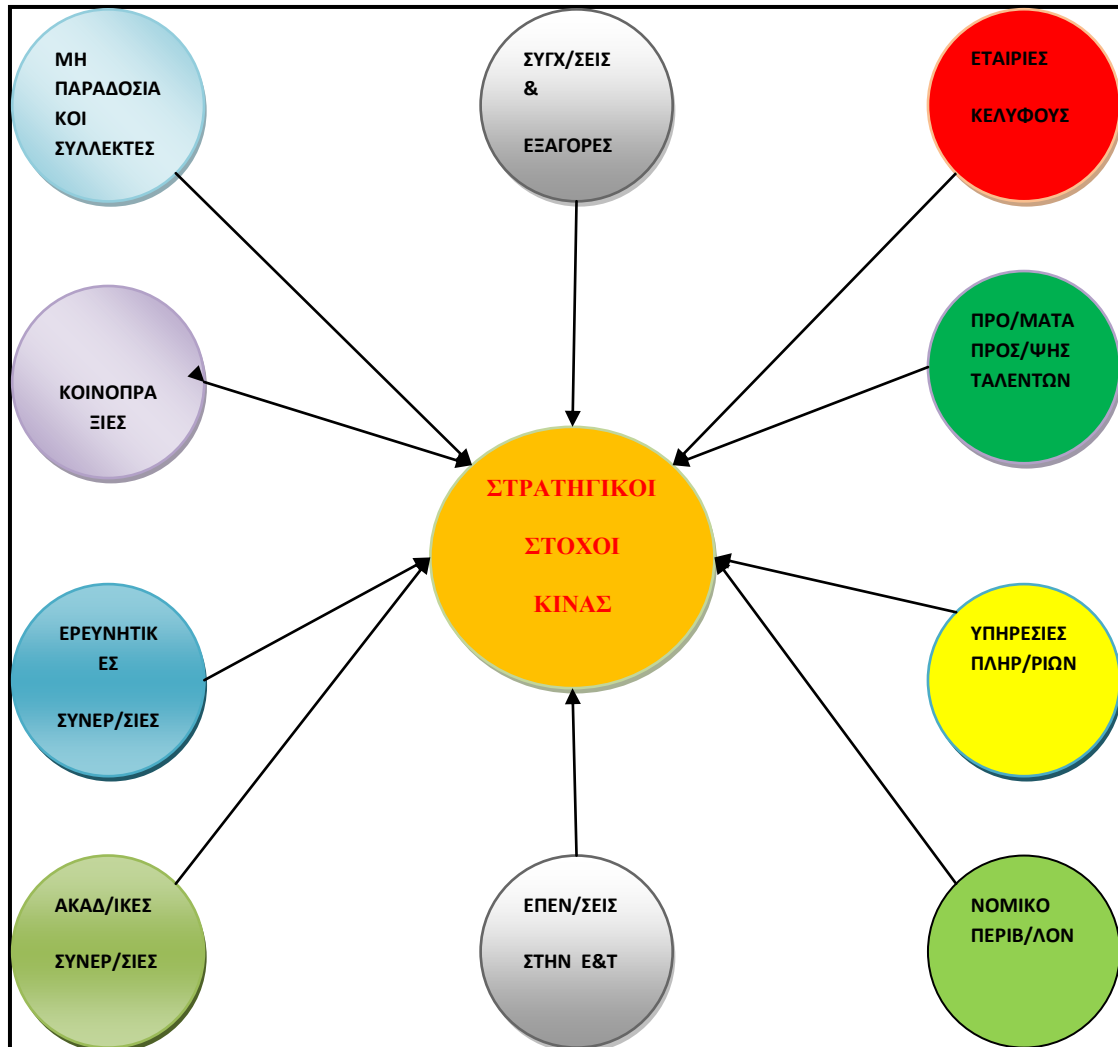
χώρας. Υπεύθυνος φορέας για την συλλογή των πληροφοριών, είναι το Υπουργείο Κρατικής Ασφάλειας (Ministry of State Security- MSS) (Nicholas Eftimiades, 1993, p. 27).

Το MSS ιδρύθηκε το 1983 μετά την συγχώνευση του Κεντρικού Τμήματος Ερευνών(CID), υπό την Κεντρική Επιτροπή του Κομμουνιστικού Κόμματος της Κίνας και του τμήματος αντικατασκοπείας του Υπουργείου Δημόσιας Ασφάλειας της Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας. Αποστολή του είναι να εξασφαλίσει “την ασφάλεια της χώρας μέσω αποτελεσματικών μέτρων έναντι όλων αυτών που επιβουλεύονται το σοσιαλιστικό καθεστώς της Κίνας. Σύμφωνα με το Υπουργείο Δικαιοσύνης των ΗΠΑ το MSS παρουσιάζεται ως ένα συνδυασμός της CIA και του FBI. Το λογότυπο του MSS τέλος διαφέρει έναντι όλων των υπολοίπων κυβερνητικών υπηρεσιών, καθώς εμφανίζει το έμβλημα του κόμματος αντί του κρατικού εμβλήματος, όπως φαίνεται στην εικόνα 3. (WIKIPEDIA).

Εικόνα 3. Εμβλήματα Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας (Πηγή: WIKIPEDIA)

Οι μέθοδοι συλλογής πληροφοριών συνδυάζονται πάντα με τις δραστηριότητες και άλλων κρατικών υπηρεσιών αλλά και του ιδιωτικού τομέα.. Αυτό αποτελεί την γενική προσέγγιση της Κίνας σχετικά με την συλλογή πληροφοριών από το εξωτερικό: αντί να βασίζεται σε αξιωματικούς υπό επίσημη κάλυψη, όπως οι στρατιωτικοί ακόλουθοι, η Κίνα χρησιμοποιεί επιχειρηματίες, ερευνητές και φοιτητές για να συγκεντρώνουν πληροφορίες. Οι στόχοι περιλαμβάνουν συμβάσεις, συγχωνεύσεις, σχέδια εξαγορών και κυρίως τεχνολογία. (James A. Lewis. (2012).

Εικόνα4.Στρατηγικοί Στόχοι της Κίνας (Βασισμένο στο NATIONAL COUNTERINTELLIGENCE AND SECURITY CENTER 2018, pp. 5-6)

ΜΗ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟΙ ΣΥΛΛΕΚΤΕΣ	Η ΚΙΝΑ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΕΙ ΑΤΟΜΑ ΕΠΙΣΤΗΜΟΜΕΣ Η' ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΕΣ ΕΧΟΝΤΕΣ ΩΣ ΚΥΡΙΟ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ ΤΗΝ ΑΠΟΚΤΗΣΗ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ
ΚΟΙΝΟΠΡΑΞΙΕΣ	Η ΚΙΝΑ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΕΙ ΚΟΙΝΟΠΡΑΞΙΕΣ ΓΙΑ ΝΑ ΑΠΟΚΤΗΣΕΙ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΓΝΩΣΙΑ
ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΕΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΕΣ	Η ΚΙΝΑ ΕΠΙΔΙΩΚΕΙ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΕΣ ΜΕ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑ ΟΠΩΣ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ ΠΡΟΚΕΙΜΕΝΟΥ ΝΑ ΑΠΟΚΤΗΣΕΙ ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΣΕ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΓΝΩΣΙΑ ΑΠΑΡΑΙΤΗΤΗ ΓΙΑ ΝΑ ΕΦΑΡΜΟΣΕΙ ΑΝΑΛΟΓΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ.
ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΕΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΕΣ	Η ΚΙΝΑ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΕΙ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΕΣ ΜΕ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑ ΓΙΑ ΝΑ ΑΠΟΚΤΗΣΕΙ ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΣΕ ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΜΕΝΗ ΕΡΕΥΝΑ ΚΑΙ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟ. Η ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΘΑ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΕΚΜΕΤΑΛΕΥΕΤΑΙ ΤΗΝ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΗΝ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΓΙΑ ΝΑ ΚΑΛΥΨΕΙ ΤΑ ΔΙΚΑ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΑ ΚΕΝΑ.
ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΣΤΗΝ Ε/Τ	Η ΚΙΝΑ ΠΡΟΒΑΙΝΕΙ ΣΕ ΣΥΝΕΧΕΙΣ ΜΑΚΡΟΠΡΟΘΕΣΜΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΣΕ ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΥΠΟΔΟΜΕΣ.
ΣΥΓΧΩΝΕΥΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΞΑΓΟΡΕΣ	Η ΚΙΝΑ ΕΟΙΔΙΩΚΕΙ ΝΑ ΕΞΑΓΟΡΑΣΕΙ ΕΤΑΙΡΙΕΣ ΠΟΥ ΔΙΑΘΕΤΟΥΝ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ
ΕΤΑΙΡΙΕΣ ΚΕΛΥΦΟΥΣ	Η ΚΙΝΑ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΕΙ ΕΤΑΙΡΙΕΣ ΚΕΛΥΦΟΥΣ ΓΙΑ ΝΑ ΑΠΟΚΡΥΨΕΙ ΤΗΝ ΕΜΠΛΟΚΗ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ ΚΑΙ ΝΑ ΑΠΟΚΤΗΣΕΙ ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΜΕΝΗ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΠΡΟΣΛΗΨΗΣ ΤΑΛΕΝΤΩΝ	Η ΚΙΝΑ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΕΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΣΤΡΑΤΟΛΟΓΗΣΗΣ ΕΙΔΙΚΕΥΜΕΝΩΝ ΤΑΛΕΝΤΩΝ ΠΡΟΚΕΙΜΕΝΟΥ ΝΑ ΤΟΥΣ ΦΕΡΕΙ ΣΤΗΝ ΚΙΝΑ ΓΙΑ ΑΝΑΛΟΓΗ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥΣ
ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ	ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΚΡΑΤΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ (MSS) ΚΑΙ ΟΙ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ ΣΥΝΕΡΓΑΖΟΝΤΑΙ ΣΤΕΝΑ ΣΤΗΝ ΣΥΛΛΟΓΗ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ
ΝΟΜΙΚΟ ΠΕΡΙΒ/ΛΟΝ	ΝΟΜΟΙ ΚΑΙ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΙ ΤΙΘΕΝΤΑΙ ΩΣ ΕΜΠΟΔΙΑ ΓΙΑ ΞΕΝΕΣ ΕΠΙΧ/ΣΕΙΣ

Η Κίνα έχει διευρύνει τις προσπάθειές της για απόκτηση Αμερικανικής τεχνολογίας προκειμένου να τις αξιοποιήσει στον χώρο του εμπορίου. Συνεχίζει να χρησιμοποιεί την ηλεκτρονική οικονομική κατασκοπεία για την υποστήριξη των στρατηγικών και αναπτυξιακών της στόχων στους τομείς της επιστήμης, της τεχνολογίας τον στρατιωτικό της εκσυγχρονισμό αλλά και τη εκπλήρωση των οικονομικών και πολιτικών της στόχων. Οι στρατηγικοί της στόχοι απεικονίζονται στην εικόνα 4.

Ενδεικτικά θα μπορούσαμε να αναφέρουμε κάποιες περιπτώσεις Κινέζικης οικονομικής κατασκοπείας οι οποίες μάλιστα χαρακτηρίζονται ως άκρως τολμηρές και φιλόδοξες. Κάποτε ένα πρόγραμμα σχεδιάστηκε θέτοντας ως στόχους δεκάδες εταιρίες, ξένες κυβερνήσεις και ακτιβιστές του Θιβέτ. Η Google έχασε τεχνολογίες αναζήτησης οι οποίες βοήθησαν την κινεζική ανταγωνίστριά της. Η εταιρία NORTEL κατασκευαστής εξοπλισμού τηλεπικοινωνιών και δικτύωσης δεδομένων, канаδικών συμφερόντων, μετά από συνεχή άσκηση κατασκοπείας από Κινέζους, επί σειρά ετών, κήρυξε πτώχευση. Η εταιρία Coca Cola στα πλαίσια του σχεδιασμού της για εξαγορές κινέζικων εταιριών, διαπίστωσε ξαφνικά ότι τα δίκτυά της παραβιάζονταν με σκοπό την υποκλοπή πληροφοριών. Όλα αυτά σε μια χώρα η οποία έχει δαπανήσει υπέρογκα ποσά για τον έλεγχο του διαδικτύου. (James A. Lewis, 2012).

4.3 Σχέσεις ΗΠΑ- Κίνας. Ένας Αγώνας για Επικράτηση

Ο εμπορικός πόλεμος μεταξύ των ΗΠΑ και της Κίνας είναι πλέον ένα αδιαμφισβήτητο γεγονός. Πρόκειται για έναν ιδιότυπο πόλεμο ανάμεσα σε μια υπερδύναμη και σε έναν ανερχόμενο αντίπαλο, ο οποίος διεκδικεί πλέον εμφανώς τα ηνία της οικονομικής εξουσίας. Από πλευράς των ΗΠΑ θεωρείται ότι το πρόβλημα μεταξύ Αμερικής και Κίνας δεν είναι μόνον το εμπορικό έλλειμμα, αλλά και αυτή καθ' αυτή η οικονομική δομή της Κίνας. Αυτό πρακτικά σημαίνει ότι οι ξένες χώρες τίθενται σε μειονεκτική θέση τόσο στο θέμα του

εμπορίου όσο και στις επενδύσεις και στο εγχώριο επιχειρείν. Η Κίνα ουσιαστικά υπονομεύει τον ανταγωνισμό των επιχειρήσεων προς όφελος των κινεζικών εταιριών. Εν τέλει υπάρχει ο φόβος της υπονόμευσης της πρωτοκαθεδρίας και κατ' επέκταση της ασφάλειας των ΗΠΑ.(Capital. Gr, 2018)

Η Κίνα, από την άλλη πλευρά, θεωρεί ότι ο αντίπαλός της ίσως προσπαθήσει να ανακόψει ή τουλάχιστον να επιβραδύνει την τεχνολογική αναβάθμισή της και την επέκταση της οικονομικής της επιρροής. Οι Αμερικανικές υπηρεσίες πληροφοριών είναι πλέον σε κατάσταση εγρήγορσης για τυχόν απόπειρες άσκησης κινεζικής βιομηχανικής και όχι μόνον, κατασκοπείας. Οι Κινεζικές επενδύσεις στις ΗΠΑ, ειδικότερα στον τομέα της τεχνολογίας, υπόκεινται σε αυστηρότερους ελέγχους, ενώ στα πλαίσια προστασίας της εθνικής ασφάλειας, χρησιμοποιούνται όλα τα θεσμοθετηθέντα μέτρα όπως η επιβολή νέων δασμών στις κινεζικές εισαγωγές και περιορισμός επιχειρηματικών συγχωνεύσεων και εξαγορών της Κίνας στις ΗΠΑ.(Capital. Gr, 2018)

Ωστόσο η Κίνα παρομοιάζεται ως μια εξαιρετικά επιτυχημένη επιχείρηση που χρησιμοποιεί μερικά από τα πιο σημαντικά πλεονεκτήματά της για την διαχείριση της επιχειρηματικής της ανάπτυξης. Διαθέτει ένα πολύ καλό νομοθετικό πλαίσιο για τη έναρξη των επιχειρήσεων, οι κινεζικοί μισθοί αυξάνονται και από το 2001 έχουν σημειώσει άνοδο κατά 12% ετησίως. Το εθνικό νόμισμα αυξάνεται σταδιακά και παρά τις όποιες παθογένειες του συστήματος, προσφέρει μια φθηνή εναλλακτική λύση σε σχέση με αυτές των χωρών του Δυτικού Κόσμου. Ενώ οι προεδρικοί υποψήφιοι στις ΗΠΑ συζητούν για το ποια θα πρέπει να είναι τα όρια των κατώτατων μισθών, οι Κινέζοι πληρώνουν λιγότερο από το ένα τέταρτο των μισθών των περισσότερων δυτικών χωρών. Τέλος υπάρχει και κάτι άλλο που αποτελεί δέλεαρ για τις επιχειρήσεις, και δεν αφορά το κόστος παραγωγής. Και αυτό είναι ένα δυνητικό πελατολόγιο που ανέρχεται σε 1,5 δις. πελάτες. (Dennis F. Poindexter, 2018, chapt. 6).

Ο παραλληλισμός της σημερινής αντιπαλότητας των δύο υπερδυνάμεων με πλείστα όσα παραδείγματα του παρελθόντος μας οδηγεί μοιραία σε μάλλον δυσοίωνες προβλέψεις όσον αφορά στο που θα καταλήξει όλο αυτό. Υπάρχει ένας ανάλογος ισχυρισμός του καθηγητού του Πανεπιστημίου του Χάρβαρντ και άλλοτε βοηθού του υπουργού Άμυνας των ΗΠΑ, Γκρέιαμ Άλισον, “ Σε 12 από τις 16 περιπτώσεις κατά τις οποίες μια αναδυόμενη δύναμη ήλθε αντιμέτωπη με μια κυρίαρχη δύναμη, τα τελευταία 500 χρόνια, το αποτέλεσμα ήταν πόλεμος και αιματοχυσία”. Σημείο αναφοράς που επικαλέστηκε ο Αμερικανός καθηγητής ήταν η περίπτωση του Θουκυδίδη, “ Η άνοδος της Αθήνας και ο φόβος που αυτή προκάλεσε στη Σπάρτη, ήταν που έκαναν τον Πελοποννησιακό πόλεμο αναπόφευκτο”, με τις ΗΠΑ πλέον σε ρόλο Σπάρτης και την αναδυόμενη Αθήνα σε ρόλο Κίνας.(Γιώργος Σκαφιδάς, 2019).

Πέραν όμως από την πεσιμιστική αυτή άποψη, η οποία μπορεί να κρύβει και κάποια σκοπιμότητα, θα ήταν ορθό να δούμε πως διαμορφώνεται σήμερα το τοπίο κάτω από κάποιο άλλο πρίσμα. Η σύνδεση των δύο χωρών με πλήθος οικονομικών και εμπορικών σχέσεων , δημιουργεί ένα είδος αλληλεξάρτησης και μειώνει ίσως την πιθανότητα σύγκρουσης. Ωστόσο η σύγκρουση είναι μια πιθανότητα, όχι όμως αναγκαιότητα, καθόσον ακόμη και αν το ΑΕΠ

της Κίνας εξισωθεί με αυτό της Αμερικής, η Κίνα υποχρεούται να το διανείμει σε έναν πληθυσμό τετραπλάσιο από αυτό των ΗΠΑ. (Σπύρος Ρεπούσης, 2019).

4.4 Προοπτικές Εξέλιξης Οικονομικής Κατασκοπείας – Αναδυόμενες Απειλές

Κατά γενική ομολογία και αποδοχή, η ύπαρξη και το εύρος της οικονομικής κατασκοπείας είναι γεγονός. Το ερώτημα που τίθενται πλέον είναι τι προοπτικές εξέλιξης υπάρχουν. Θα υπάρξει γενικότερη συναίνεση αλλά και συμφωνίες κρατών για τον περιορισμό ή και την πλήρη άρση του φαινομένου της οικονομικής κατασκοπείας; Θα συνεχιστεί με την ίδια ένταση αλλά και με τάσεις κλιμάκωσης το εν λόγω φαινόμενο;

Απαραίτητη προϋπόθεση για την πιθανότητα υλοποίησης του πρώτου ερωτήματος, είναι η αμοιβαία αποδοχή των εμπλεκόμενων για τα καταστροφικά αποτελέσματα του φαινομένου. Ωστόσο η απρόσκοπτη συνέχιση του φαινομένου, αποδεικνύει ότι υπάρχει διάσταση απόψεων.

Όσον αφορά στην πιθανότητα υλοποίησης του δεύτερου ερωτήματος, στην εποχή μετά τον Ψυχρό Πόλεμο, υφίστανται τρεις χαρακτηριστικές ιδιότητες της νέας παγκόσμιας τάξης, οι οποίες αποδίδονται ως οιονεί αιτίες για την κλιμάκωση του φαινομένου της οικονομικής κατασκοπείας. Αυτές είναι: (William T. Warner, 1992b, p. 155)

- Η αναγωγή των οικονομικών θεμάτων παγκοσμίως ως τα μείζονα θέματα, υπεράνω μάλιστα όλων των λοιπών θεμάτων που κατά καιρούς απασχόλησαν την ανθρωπότητα.
- Η πεποίθηση πλέον από τους περισσότερους κρατικούς δρώντες και πολιτικές ελίτ, ότι δεν υπάρχει διάκριση μεταξύ των εθνικών οικονομιών και των διεθνών οικονομικών σχέσεων, αλλά τουναντίον υπάρχει συνάφεια και αλληλένδετη σχέση μεταξύ των δύο εννοιών. Με άλλα λόγια, οι περισσότερες εθνικές οικονομίες δεν συνιστούν νησίδες όπου οι εγχώριες πολιτικές υπαγορεύουν και το ανάλογο οικονομικό αποτέλεσμα.
- Η εθνική ασφάλεια, ως ένα θέμα ζωτικής σημασίας, αντιμετωπίζεται πλέον υπό το πρίσμα της οικονομικής ισχύος, παρά με το αντίστοιχο της στρατιωτικής ισχύος.

(William T. Warner, 1992b, p. 155)

Στα πλαίσια του δεδομένου πλέον ενδιαφέροντος για οικονομική κατασκοπεία, από συμμάχους και μη, υπάρχουν αρκετοί τομείς της οικονομικής δραστηριότητας και τεχνολογίας των ΗΠΑ οι οποίοι παρουσιάζουν δυνητικό ενδιαφέρον. Ωστόσο κάποιιοι από αυτούς κρίνεται ότι αποτελούν, σήμερα αλλά και στο μέλλον, πόλους έλξης για συλλογή πληροφοριών. Αυτοί φαίνονται στον Πίνακα 1.

Πίνακας 1. Στοχοποιημένες Τεχνολογίες

(Πηγή: NATIONAL COUNTERINTELLIGENCE AND SECURITY CENTER, 2108)

ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ	ΤΟΜΕΙΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ	ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ
Ενέργεια/Εναλ. Μορφές Ενέργ.	• Σταθμοί Πυρηνικής Ενέργειας • Βιοκαύσιμα • Βιομηχανίες Απόδοσης Ενέργειας	• Ανάπτυξη μεθανίου, πετρελαίου, φυσικού αερίου, άνθρακα • Έξυπνα Δίκτυα • Τεχνολογία Ηλιακής Ενέργειας • Ανεμογεννήτριες
Βιοτεχνολογία	• Προηγμένες Ιατρικές Συσκευές • Χημική Βιομηχανία • Βιοϋλικά	• Βιοφαρμακευτικά Προϊόντα • Γενετικά Τροποποιημένοι Οργανισμοί • Θεραπεία Λοιμοδών Νόσων • Νέα Εμβόλια και Φάρμακα
Αμυντική Τεχνολογία	• Αεροδιαστημικά και Αεροναυτικά Συστήματα • Εξοπλισμοί	• Θαλάσσια Συστήματα • Ραντάρ • Οπτικά
Προστασία Περιβάλλοντος	• Μπαταρίες • Συσκευές Απόδοσης Ενέργειας • Πράσινα Οικοδομικά Υλικά	• Υβριδικά και Ηλεκτρικά Αυτοκίνητα • Διαχείριση των Αποβλήτων • Έλεγχος Ρύπανσης Νερού/Αέρα
Εξελιγμένη Βιομηχανοποίηση	• Εκτύπωση 3D • Προηγμένη Ρομποτική • Μηχανές Α/Φ • Συντήρηση Α/Φ • Πολιτικά Α/Φ • Ηλεκτροκινητήρες • Εξοπλισμοί	• Ψηφιακός Υπολογιστής Υψηλού Επιπέδου • Σύνθετα Υλικά Υψηλής Απόδοσης • Υλικά Στεγανοποίησης • Εξοπλισμός Παραγωγής Ολοκληρωμένου Κυκλώματος και Τεχνολογία Συναρμολόγησης • Διαστημική Υποδομή και Τεχνολογία Εξερεύνησης • Συνθετικό Λάστιχο
Τεχνολογία Πληροφοριών & Επικοινωνιών	• Τεχνητή Νοημοσύνη • Μεγάλη Ανάλυση Δεδομένων • Βιομηχανίες Ηλεκτρονικών Πυρήνων • Υπηρεσίες Ηλεκτρονικού Εμπορίου • Βασικά Προϊόντα Λογισμικού • Τσίπ Υπολογιστών Υψηλού Επιπέδου • Το Διαδίκτυο των Πραγμάτων	• Εξοπλισμός Δικτύου • Ευρυζωνική Ασύρματη Τεχνολογία Επόμενης Γενιάς • Κβαντική Υπολογιστική και Επικοινωνίες • Υλικά Σπανίων Γαιών

Σε ένα φαινόμενο όπως η οικονομική κατασκόπευση σε συνδυασμό με τη αλματώδη εξέλιξη των νέων τεχνολογιών, είναι εύλογο να παρουσιάζονται συνεχώς νέες αναδυόμενες απειλές οι οποίες χρήζουν αναλόγου προσοχής και μελέτης, όπως:

- Η διείδυση της αλυσίδας εφοδιασμού λογισμικού, η οποία έχει ήδη απειλήσει την κρατική υποδομή των ΗΠΑ, αλλά επεκτείνεται και σε άλλους τομείς. Το 2017 υπήρξαν αναφορές για πολυάριθμες εκδηλώσεις χάκερς που είχαν στόχο σε αλυσίδες εφοδιασμού λογισμικού για κυβερνητική κατασκόπευση, πρόκληση οργανωτικής σύγχυσης ή οικονομικής ζημιάς.

- Το νομοθετικό πλαίσιο που ισχύει σε ξένες χώρες όπως Κίνα και Ρωσία πιθανώς να θέσουν σε κίνδυνο την πνευματική ιδιοκτησία Αμερικανικών εταιριών που δραστηριοποιούνται εκεί. Ο νόμος που ισχύει στην Κίνα για την ασφάλεια στον κυβερνοχώρο, ορίζει ότι οι ξένες εταιρείες θέτουν υπόψη των κινεζικών αρχών την τεχνολογία τους προκειμένου να εξεταστεί κατά πόσον θέτουν σε κίνδυνο την εθνική ασφάλεια. Κάτι ανάλογο ισχύει και στην Ρωσία.

- Οι ξένες εταιρείες τεχνολογίας πληροφοριών και επικοινωνιών υπόκεινται συχνά στην επιρροή του ξένου κράτους. Οι εταιρείες αυτές παρέχουν πολύτιμες πληροφορίες που συχνά απαιτούν πρόσβαση στα φυσικά σημεία ελέγχου των υπολογιστών και των δικτύων που υποστηρίζουν. Αυτές οι προσβάσεις αποτελούν μια καλή ευκαιρία προκειμένου να αποκτηθούν

ευαίσθητες πληροφορίες από ξένες χώρες.

(NATIONALCOUNTERINTELLIGENCEANDSECURITYCENTER , 2018)

Κεφάλαιο 5

5.1 Διοικητική της Διακινδύνευσης και Οικονομική Κατασκοπεία

Ανεξάρτητα από τα μέσα διεξαγωγής της Οικονομικής Κατασκοπείας, όπως την έχουμε ορίσει, παλαιότερα με την χρήση κατασκόπων και σήμερα μέσω διαδικτύου με την χρήση της τεχνολογίας, η πράξη αυτή καθαυτή (ουσιαστικά η κλοπή) συνιστά τον κίνδυνο. Ένας κίνδυνος που θα πρέπει να διαχειρισθεί τόσο σε επίπεδο πρόληψης, όσο και σε επίπεδο εντοπισμού και αντίδρασης. Η φύση και τα χαρακτηριστικά του κλαπέντος υλικού ή πληροφορίας, η πιθανότητα εκδήλωσης της ενέργειας και οι επιπτώσεις τόσο σε κρατικό όσο και σε επιχειρηματικό επίπεδο, συνιστούν και την ανάλυση ρίσκου.

Με τις γνωστές επιπτώσεις του φαινομένου της Οικονομικής Κατασκοπείας, οι κύριοι δρώντες, τα κράτη και εν συνεχεία όλοι οι υπόλοιποι που δομούν τον επιχειρηματικό ιστό και συμβάλλουν στην οικονομική ανάπτυξη του κράτους των, επιφορτίζονται με ένα επιπλέον καθήκον. Παράλληλα με τις διατιθέμενες πιστώσεις για έρευνα και καινοτομία, θα πρέπει να λάβουν τα απαραίτητα μέτρα προστασίας και διαφύλαξης όλων των αγαθών που αποτελούν περιουσιακά στοιχεία της επιχείρησης, με ότι αυτό συνεπάγεται από πλευράς κόστους.

Στη συνέχεια του παρόντος κεφαλαίου θα προβούμε στη διαδικασία αξιολόγησης απειλών και κινδύνων, με την βοήθεια ενός εργαλείου, του Risk Management, της *Μήτρας Κινδύνων*.

Η εν λόγω απεικόνιση θα γίνει σε τρία επίπεδα: Το κρατικό, το στρατιωτικό και το επιχειρηματικό. Προς τον σκοπό αυτό θα επικαλεστούμε υποτιθέμενους κινδύνους και κάποιους εξ αυτών που έχουν ήδη εκδηλωθεί στην μέχρι τούδε ιστορία της Οικονομικής Κατασκοπείας, αντιστοίχως για κάθε επίπεδο.

• *Κρατικό Επίπεδο*: Διαρροή καθ' οιονδήποτε τρόπο-κλοπή πάσης φύσεως υλικού-πληροφορίας έχοντα σχέση με:

5: Παραγωγή Σχάσιμου Υλικού

4: Οργάνωση – Προετοιμασία Επανδρωμένης Πτήσης Εξερεύνησης του Διαστήματος

3: Εφαρμογή Νέων Τεχνολογιών στην Εκμετάλλευση Φυσικών Πόρων

2: Παραγωγή Φαρμάκου για Μακροχρόνιες Παθήσεις

1: Σχέδια Αντιμετώπισης Ρύπανσης της Ατμόσφαιρας

Σχετικό παράδειγμα στη κατηγορία αυτή αποτελεί η διένεξη ΗΠΑ – Κίνας για την υπόθεση κλοπής απορρήτων από Αμερικανική εταιρία κατασκευής ημιαγωγών.(Αναφέρθηκε στη Εισαγωγή). (News. Gr 2018)

Ε Π Ι Π Τ Ω Σ Ε Ι Σ						
Π Ι Θ Α Ν Ο Τ Η Τ Α		ΑΜΕΛΗΤΕΕΣ	ΗΠΕΣ	ΟΡΙΑΚΕΣ	ΚΡΙΣΙΜΕΣ	ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΙΚΕΣ
	ΥΨΗΛΗ	1	2 3	4 5	4 5	4 5
	ΜΕΓΑΛΗ	1	2 3	2 3	4 5	4 5
	ΕΝΔΕΧΟΜΕΝΗ	1	2 3	2 3	2 3	4 5
	ΕΛΑΧΙΣΤΗ	1	1	1	2 3	2 3
	ΜΙΚΡΗ	1	1	1	2 3	2 3

Εικόνα 5. Απεικόνιση Επικινδυνότητας Διαρροής Υλικού σε Κρατικό Επίπεδο

Η καθ'οιονδήποτε τρόπο διαρροή υλικού- πληροφοριών σε κρατικό επίπεδο, έχει άμεσες επιπτώσεις στο ίδιο το κράτος αλλά και στις σχέσεις του με τα λοιπά κράτη. Η κλιμάκωση των επιπτώσεων είναι εμφανής, ανάλογα με τα χαρακτηριστικά της πληροφορίας ή του υλικού που διαρρέεται (φύση, είδος, διαβάθμιση).

•*Στρατιωτικό Επίπεδο*: Διαρροή καθ'οιονδήποτε τρόπο- κλοπή πάσης φύσεως υλικού- πληροφορίας έχοντα σχέση με:

5. Κατασκευή Πυρηνικού Όπλου
4. Σχέδιο Επιχειρήσεων
3. Εφαρμογή Νέων Τεχνολογιών στον Εξοπλισμό Μάχης

Ε Π Ι Π Τ Ω Σ Ε Ι Σ						
Π Ι Θ Α Ν Ο Τ Η Τ Α		ΑΜΕΛΗΤΕΕΣ	ΗΠΗΣ	ΟΡΙΑΚΕΣ	ΚΡΙΣΙΜΕΣ	ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΙΚΕΣ
	ΥΨΗΛΗ	1	2 3	4 5	4 5	4 5
	ΜΕΓΑΛΗ	1	2 3	2 3	4 5	4 5
	ΕΝΔΕΧΟΜΕΝΗ	1	2 3	2 3	2 3	4 5
	ΕΛΑΧΙΣΤΗ	1	1	1 2	2 3	2 3
	ΜΙΚΡΗ	1	1	1	1 2	2 3

Εικόνα 6. Απεικόνιση Επικινδυνότητας Διαρροής Υλικού σε Στρατιωτικό Επίπεδο

2. Σχέδιο Ασφαλείας Εγκαταστάσεων

1. Σχέδιο Πυρασφαλείας Αποθηκών

Η αρίθμηση κατά την ανιούσα φορά αντικατοπτρίζει και το επίπεδο διαβάθμισης της πληροφορίας από πλευράς ασφαλείας.

Από την παραπάνω απεικόνιση γίνεται αντιληπτό ότι πληροφορίες χαμηλής διαβάθμισης και κατά συνέπεια ήσσονος σημασίας, επιφέρουν ελεγχόμενες επιπτώσεις. Αντιθέτως οι αντίστοιχες υψηλής διαβάθμισης και σημασίας είναι πολύ πιθανό να επιφέρουν σημαντικές επιπτώσεις σε τομείς που άπτονται της αμυντικής ισχύος αλλά και των ζωτικών συμφερόντων της χώρας.

Στην κατηγορία αυτή εντάσσεται η περίπτωση οικονομικής κατασκοπείας του Ισραήλ εναντίον των ΗΠΑ. (Αναφέρθηκε στο κεφ. 3.2). (Duncan L Clarke, 2013 p. 20-21)

• *Επιχειρηματικό Επίπεδο* : Διαρροή καθ' οιονδήποτε τρόπο- κλοπή πάσης φύσεως υλικού- πληροφορίας έχοντα σχέση με:

5. Σχέδια κατασκευής νέων καινοτόμων προϊόντων

4. Χρήση νέων προηγμένων τεχνολογιών (Ρομποτική) στην διαδικασία παραγωγής προϊόντων

3. Χρήση εναλλακτικών μορφών ενέργειας (Υβριδισμός) στα προϊόντα
2. Εφαρμογή νέων μεθόδων Μάρκετινγκ (Διαφήμιση – Πωλήσεις)
1. Μεθόδους εκπαίδευσης προσωπικού εταιρίας

Ε Π Ι Π Τ Ω Σ Ε Ι Σ						
Π Ι Θ Α Ν Ο Τ Η Τ Α		ΑΜΕΛΗΤΕΕΣ	ΗΠΗΣ	ΟΡΙΑΚΕΣ	ΚΡΙΣΙΜΕΣ	ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΙΚΕΣ
	ΥΨΗΛΗ	2	2	2	3 4	4 5
	ΜΕΓΑΛΗ	2	2	2	3 4	4 5
	ΕΝΔΕΧΟΜΕΝΗ	1	1	2	3 4	3 4
	ΕΛΑΧΙΣΤΗ	1	1	1	2	2
	ΜΙΚΡΗ	1	1	1	2	2

Εικόνα 7. Απεικόνιση Επικινδυνότητας Διαρροής Υλικού σε Επιχ/κό Επίπεδο

Η αρίθμηση κατά την ανιούσα κλίμακα αντικατοπτρίζει την αξία της πληροφορίας η οποία τελικώς διαμορφώνεται από το κόστος υλοποίησης και τον χρόνο απόκτησής της

Η περίπτωση των εταιριών NORTEL και Coca Cola, με τις συνέπειες που αναφέρθηκαν στο κεφ. 3.3 ανήκουν στην κατηγορία αυτή. (James A. Lewis 2012).

Από την ανάλυση παρατηρούμε ότι οι επιπτώσεις από την πιθανότητα κλοπής του υλικού, αποτελούν συνάρτηση της αξίας του υλικού ή της πληροφορίας. Έτσι η κλοπή πληροφοριών που χαρακτηρίζονται ως ειδικού βάρους, υπό την έννοια της αξίας, δημιουργούν σοβαρότατες συνέπειες πρωτίστως οικονομικές. Αντίθετα πληροφορίες ήσσονος σημασίας δημιουργούν επιπτώσεις διαχειρίσιμες για την εταιρία που υφίσταται την κλοπή.

Στο σημερινό, ταχέως αναπτυσσόμενο επιχειρηματικό περιβάλλον, είναι περισσότερο από ποτέ επιτακτική η ανάγκη συγκέντρωσης πληροφοριών που αφορούν τους ανταγωνιστές Αυτή είναι μια κοινή πρακτική σε ένα πεδίο όπου ισχύουν οι κανόνες της ελεύθερης οικονομίας της αγοράς. Ωστόσο ο επιχειρηματικός κόσμος θα πρέπει να συνειδητοποιήσει την νομιμότητα ή

μη της συλλογής πληροφοριών, κινούμενοι πάντα στα πλαίσια του θεμιτού ανταγωνισμού. Σε αντίθετη περίπτωση θα πρέπει να είναι έτοιμοι να υποστούν τις συνέπειες που προβλέπουν οι αντίστοιχοι νόμοι (Hedieh Nasheri&Timothy J. O’Hearn 2010).

Οι ΗΠΑ και η Κίνα αντιμέτωπες με ένα ευρύ φάσμα επιπτώσεων λόγω της οικονομικής κατασκόπειας που εφαρμόζεται εκατέρωθεν, έχουν υιοθετήσει μια σειρά μέτρων που προβλέπουν:

ΗΠΑ

- Ανταλλαγή πληροφοριών σχετικά με απειλές στον κυβερνοχώρο ευπάθειες και άλλους κινδύνους.
- Προώθηση βέλτιστων πρακτικών και αξιολογήσεων κινδύνου
- Βελτίωση των ανταποκρίσεων στα περιστατικά στον κυβερνοχώρο
- Δημιουργία ενός πεδίου ασφαλούς λειτουργίας της αγοράς στον κυβερνοχώρο
- Απρόσκοπτη συνεργασία με τους συμμάχους των ΗΠΑ για συναφή θέματα. (NATIONAL COUNTERINTELLIGENCE AND SECURITY CENTER , 2018)

Κίνα

Εκ μέρους της Κίνας, το 2017 τέθηκε σε εφαρμογή ένας νέος νόμος που αφορά στην ασφάλεια στον κυβερνοχώρο. Όλες οι ξένες εταιρίες που δραστηριοποιούνται στην Κίνα οφείλουν να ενημερώνουν τις αντίστοιχες κυβερνητικές δομές για την χρήση νέων τεχνολογιών και επικοινωνιών. Επιπλέον ο νόμος προβλέπει την υποχρεωτική αποθήκευση όλων των δεδομένων- πληροφοριών που διαθέτουν, στην Κίνα. Επίσης κάθε μεταφορά των δεδομένων εκτός Κίνας, τελεί υπό την έγκριση του κράτους.. (NATIONAL COUNTERINTELLIGENCE AND SECURITYCENTER , 2018).

6. Συμπεράσματα- Επίλογος

Μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, τα κράτη έθεσαν άλλες προτεραιότητες στην προσπάθειά τους για την παγκόσμια κυριαρχία. Η οικονομική ισχύς αποτέλεσε τον κύριο αντικειμενικό σκοπό ως μέσο για την παγκόσμια επικράτηση. Η στρατιωτική και η πολιτική ισχύς, χωρίς να θεωρούνται υποδεέστερες παράμετροι, κρίθηκαν ότι έπονται, όμως ως αναπόσπαστες και σε απόλυτη εξάρτηση από την οικονομική. Η αναθεωρημένη αυτή πολιτική των κρατών δεν αποτέλεσε και την γενεσιουργό αιτία του φαινομένου της οικονομικής κατασκοπείας, δεδομένου ότι όπως είναι πλέον γνωστό, η εμφάνισή του ανάγεται χρονικά αρκετούς αιώνες πριν.

Στα πλαίσια της ιστορικής αναδρομής, καταγράψαμε πλείστα όσα παραδείγματα οικονομικής κατασκοπείας, τόσο μεταξύ των μεγάλων δυνάμεων όσο και άλλων περιφερειακών. Οποσδήποτε έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον η άσκηση του φαινομένου μεταξύ συμμάχων, γεγονός το οποίο μεθερμηνευόμενο αποδεικνύει ότι οι όποιες συμμαχίες ή διακρατικές συμφωνίες, αναιρούνται ή ακυρώνονται κατά περίπτωση στο βωμό των εθνικών συμφερόντων.

Κινητήριοι μοχλός πρόκλησης για άσκηση οικονομικής κατασκοπείας, αποτελούν μια σειρά κινήτρων, όπως αντίστοιχα ένας αριθμός αντικινήτρων που συνιστά αιτίες για την αποθάρρυνση των δρώντων. Το κόστος και οι επιπτώσεις του φαινομένου εκατέρωθεν (επιτιθέμενος-αμυνόμενος) κάθε άλλο παρά, αποτελούν ανασταλτικούς παράγοντες. Αυτό αποδεικνύει ότι τυγχάνει μεγάλης αποδοχής και ότι υπάρχουν προοπτικές συνέχειας ασφαλώς με όρους εκσυγχρονισμού των μέσων άσκησής του.

Ορισμένοι παράγοντες όπως η παγκοσμιοποίηση, οι τεχνολογίες νέας γενιάς (τεχνητή νοημοσύνη, internet of Things, ρομποτική, τηλεπικοινωνίες), συμβάλλουν τα μέγιστα στην κλιμάκωση της οικονομικής κατασκοπείας. Αντίστοιχα επιβάλλουν στους δρώντες την λήψη μέτρων προστασίας κατά του φαινομένου.

Μέσα από την μελέτη των δημοσιοποιημένων παραδειγμάτων οικονομικής κατασκοπείας, ανεδείχθησαν ορισμένοι κίνδυνοι οι οποίοι με την χρήση μεθοδολογικών εργαλείων του Risk Management, έγινε στα πλαίσια της ανάλυσης ρίσκου η αξιολόγησή τους και η εξαγωγή χρήσιμων συμπερασμάτων. Ωστόσο υπάρχουν και άλλοι κίνδυνοι, οιονεί υποθετικοί, οι οποίοι δεν απέχουν και πολύ από ένα σενάριο εκδήλωσής τους. Άλλωστε δεν πρέπει να μας διαφεύγει και το γεγονός της μη δημοσιοποίησης κάποιων περιπτώσεων για ευνόητους λόγους.

Εκ των πρωταγωνιστών στην άσκηση οικονομικής κατασκοπείας, είναι οι ΗΠΑ και η Κίνα. Η επικέντρωση μας στα δύο αυτά κράτη δεν σημαίνει κατ'ανάγκη ότι οι δραστηριότητες άλλων κρατών (Ρωσία, Ιράν, Γαλλία, Μ. Βρετανία) θεωρούνται επουσιώδεις. Αντίθετα σε ένα παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον, αναμφίβολα υπάρχει αλληλεξάρτηση και πρέπει να αποτελέσει αντικείμενο περαιτέρω μελέτης.

Με την σκιαγράφηση του προφίλ και των δραστηριοτήτων των δυο κρατών (ΗΠΑ-Κίνας) στον τομέα της οικονομικής κατασκοπείας και την μελέτη του γενικότερου πλαισίου δράσης και των νέων συνθηκών που διαμορφώνονται παγκοσμίως, η απάντηση στο ερώτημα που τέθηκε στην παρούσα εργασία “ *Ποιοι είναι οι λόγοι για τους οποίους τα δύο αυτά κράτη εμπλέκονται στην Οικονομική Κατασκοπεία μεταξύ τους;* ” είναι η εξής:

Τα εν λόγω κράτη εμπλέκονται σε έναν συνεχή, με τάσεις κλιμάκωσης, εμπορικό πόλεμο με ζητούμενο τι άλλο από την ευθεία αμφισβήτηση της πρωτοκαθεδρίας και κατ'επέκταση της ασφάλειας των ΗΠΑ.

Μια αναδύομενη δύναμη (Κίνα) θέτει εν αμφιβόλω την κυριαρχία μιας αναγνωρισμένης πλέον ως η μόνη υπερδύναμη (ΗΠΑ). Με την υιοθέτηση των κατάλληλων πολιτικών, μεταξύ αυτών και η οικονομική κατασκοπεία, παρουσιάζει σήμερα εντυπωσιακά επιτεύγματα σε κρίσιμους τομείς όπως οικονομία, τεχνολογία, τηλεπικοινωνίες και στρατιωτικό εκσυγχρονισμό.

Υπό τον φόβο της επιτυχούς ολοκλήρωσης των κινεζικών επιδιώξεων, η αμερικανική πλευρά αντίστοιχα αντιδρά υιοθετώντας μέτρα τόσο αμυντικής όσο και επιθετικής πολιτικής. Η συνεχής εγρήγορση των υπηρεσιών πληροφοριών, η λήψη μέτρων προστασίας έναντι των δραστηριοτήτων του αντιπάλου και φυσικά η άσκηση οικονομικής κατασκοπείας, είναι μερικά από αυτά.

Το ερώτημα που τίθεται βεβαίως σήμερα είναι σε τι βαθμό συνιστά απειλή για τις ΗΠΑ μια οικονομική και εν συνεχεία στρατιωτική άνοδος της Κίνας. Βεβαίως οι σχέσεις των δύο κρατών διακρίνονται για τον συγκρουσιακό τους χαρακτήρα και ουδείς μπορεί να αποκλείσει στο μέλλον οποιαδήποτε δυσμενή εξέλιξη. Η αίσθηση ωστόσο που υπάρχει σήμερα, είναι ότι η αλληλεξάρτηση όπως έχει διαμορφωθεί, λόγω των μεγάλων οικονομικών και εμπορικών σχέσεων των δυο κρατών, περιορίζει την πιθανότητα σύγκρουσης.

Η καθ' οιονδήποτε τρόπο άσκηση της οικονομικής κατασκοπείας, ένθεν κακείθεν, επιφέρει σοβαρές επιπτώσεις στις σχέσεις μεταξύ των κρατών. Η σύναψη διεθνών και διμερών συμφωνιών σε συνδυασμό με τον περιορισμό της οικονομικής κατασκοπείας, θα συμβάλλει στην πολιτική προστασία, στην εύρυθμη λειτουργία των επιχειρήσεων, πάντα σύμφωνα με τους κανόνες του θεμιτού ανταγωνισμού, και στην οικονομική ανάπτυξη και ευημερία των λαών.

Τέλος είναι σκόπιμο να αναφέρουμε ότι κατά την συγγραφή της διπλωματικής εργασίας, η περιορισμένη βιβλιογραφία που αφορά στο αντικείμενο του θέματος, αποτέλεσε σχετικό

πρόβλημα. Το θέμα της άντλησης πληροφοριών αντιμετωπίσαμε με την έρευνα και παρακολούθηση της αρθρογραφίας στον διεθνή και Ελληνικό έντυπο και ηλεκτρονικό τύπο.

Βιβλιογραφία – Κατάλογος πηγών

Bloomberg.(2011, September 20), Famous Cases of Corporate Espionage, Retrieved 2019 September 09 from <https://www.bloomberg.com/news/photo-essays/2011-09-20/famous-cases-of-corporate-espionage>

Capital.gr.(Σεπ. 2018), Ο πραγματικός λόγος πίσω από τον εμπορικό πόλεμο ΗΠΑ-Κίνας,Retrieved 2019 November10 from<https://www.capital.gr/forbes/3315423/o-pragmatikos-logos-piso-apo-ton-emporiko-polemo-ipa-kinas>

Charles E. Lathrop. (2004), The literary Spy, p.132

Dennis F. Poindexter. (2018), The Chinese Information War *Espionage, Cyberwar, Communications Control and Related Threats to United States Interests* chapter 6

Duncan L. Clarke. (2013) Israel’s Economic Espionage in the United States. Retrieved work. Source: Journal of Palestine Studies Vol.27 No.4 (Summer, 1998) pp.20-35

Frederick P. Hitz. (2000) The Future of American Espionage *International Journal of Intelligence and Counterintelligence* .

James A. Lewis. (2012), ΟικονομικήΚατασκοπείααπότηνΚίνα, *Foreign Affairs The Hellenic Edition*Retrieved 2019 November 03 from <https://www.foreignaffairs.gr/articles/69059/james-a-lewis/oikonomiki-kataskopeia-apo-tin-kina?page=show>

Joseph C. Evans. (1994), US Business Competitiveness and the Intelligence Community, *International Journal of Intelligence and Counterintelligence* .

(HediehNasheri& Timothy J. O’Hearn) (2010) High-tech Crimes and the American Economic Machine *International Reviewof Law, Computers & Technology*

Iefimerida.gr, Economist: Τοτέλοςτου «αρραβώνα» για ΗΠΑ και Κίνα- Τι συνέπειες μπορεί να έχει, *Economist 2018, China v America The end of engagement* Retrieved 2019 October 28 from<https://www.iefimerida.gr/news/452548/economist-telos-toy-arravona-gia-ipa-kai-kina-ti-synepeies-mporei-na-ehi>

ISO/IEC Guide 73 «Διαχείριση της διακινδύνευσης – Λεξιλόγιο», ISO 31000 «Διαχείριση της διακινδύνευσης – Αρχές και Οδηγίες» και ISO 31010 «Διαχείριση της διακινδύνευσης – Τεχνικές αξιολόγησης της διακινδύνευσης» (2009)

Loch K. Johnson. (2006), Handbook of Intelligence Studies p.363

ManheimerSwartling. (2018) Economic Espionage Retrieved 2019 October 28 from https://www.mannheimerswartling.se/globalassets/nyhetsbrev/msa_nyhetsbrev_economic_espionage_dec17_a4_final.pdf

Mark M. Lowenthal. (2009), Intelligence from Secrets to Policy, chapters 1,7

Nathaniel Minott. (2011), The Economic Espionage Act: is the law all bark and no bite?, *Information & Communications Technology Law*

National Counterintelligence and Security Center. (2018), Foreign Economic Espionage in Cyberspace, pp. 4,12

News.gr. (2018), Οικονομική Κατασκοπεία μεταξύ ΗΠΑ και Κίνας. Retrieved 2019 October 20, from <https://www.news.gr/oikonomia/article/1401679/ikonomiki-kataskopia-metaxi-ipa-ke-kinas.html>

Nicholas Eftimiades. (1993), China’s Ministry of State Security: Coming of Age in the International Arena, *Intelligence and National Security* pp.23-43

PUBLIC LAW 104–294—OCT. 11, 1996. ECONOMIC ESPIONAGE ACT OF 1996..Retrieved 2019 November 06, from <https://www.govinfo.gov/content/pkg/PLAW-104publ294/pdf/PLAW-104publ294.pdf>

Robert Williams. (2019) Is Huawei a Pawn in the Trade War? *Foreign Affairs* Retrieved 2019 October 29, from <https://www.foreignaffairs.com/articles/china/2019-01-30/huawei-pawn-trade-war>

Rubenstein, D. (2014, December 1). Nation State Cyber Espionage and its Impacts. Retrieved 2019 November 02, from http://www.cse.wustl.edu/~jain/cse571-14/ftp/cyber_espionage/

Samuel D. Porteous. (1994), Economic Espionage: Issues Arising from

Increased Government Involvement with the Private Sector, *Intelligence and National Security* Ωολ.9, No.4, pp. 735-752

The US Department of Justice. (2015), 1122 Introduction to the Economic Espionage Act, Retrieved 2019 October 09, from <https://www.justice.gov/jm/criminal-resource-manual-1122-introduction-economic-espionage-act>

Wikipedia, Ministry of State Security(China), Retrieved 2019 October 15 from [https://en.wikipedia.org/wiki/Ministry_of_State_Security_\(China\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Ministry_of_State_Security_(China))

William T. Warner. (1992b), International Technology Transfer and Economic Espionage *International Journal of Intelligence and Counterintelligence* p.155

ΒΙΚΙΠΑΙΔΕΙΑ, (2015), Βιομηχανική Κατασκοπεία, Retrieved 2019 October 15 from <https://el.wikipedia.org/wiki/Βιομηχανική-κατασκοπεία>

ΒΙΚΙΠΑΙΔΕΙΑ.(2019, 10 21) Κίνα, Retrieved October 10, 2019 from <https://el.wikipedia.org/wiki/Κίνα>

Γιώργος Σκαφιδάς. (2019), ΗΠΑ – Κίνα: Τα έξι Μέτωπα του νέου Ψυχρού Πολέμου, *ΕΘΝΟΣ*. Retrieved 2019 October 12, from https://www.ethnos.gr/kosmos/40893_ipa-kina-ta-exi-metopa-toy-neoy-psyhroy-polemoy

Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2019), Ερωτήσεις και Απαντήσεις- Κυβερνοασφάλεια στην ΕΕ, from https://europa.eu › rapid › press-release_QANDA-19-3369_el

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. (2016). Οδηγία (ΕΕ) 2016/943 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 8ης Ιουνίου 2016 “ Περὶ προστασίας της τεχνογνωσίας και των επιχειρηματικών πληροφοριών που δεν έχουν αποκαλυφθεί (εμπορικό απόρρητο) από την παράνομη απόκτηση, χρήση και αποκάλυψή τους”. Retrieved 2019 October 18 from <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A32016L0943>

Ι. Σαριδάκης (2012). Διαχείριση διακινδύνευσης και επικοινωνία *ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΤΥΠΟΠΟΙΗΣΗΣ Α.Ε.* Retrieved 2019 November 20 from http://www.elot.gr/2012_12_ixs_RISK.pdf

Κάτσουρα, Α. (2017, March 12). Οικονομική κατασκοπία – ένας αόρατος πόλεμος Εφημερίδα των Συντακτών. Retrieved July 29, 2019, from <http://www.efsyn.gr/arthro/oikonomiki-kataskopia-enas-aoratos-polemos>

Κωνσταντόπουλος Ι. (2008). Οικονομική Κατασκοπεία και Διεθνείς Σχέσεις, *Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών*. Retrieved 2019 September 03, from <http://thesis.ekt.gr/thesisBookReader/id/25353#page/1/mode/2up>

Κωνσταντόπουλος Ι. (2018). Πληροφόρηση και Ασφάλεια: Μία άρρηκτη σχέση *Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Τμήμα Οικονομικών Επιστημών*. Αποτελεί κεφ. Του συλλογικού τόμου “Κείμενα στην Οικονομική της Άμυνας & της Ασφάλειας”

Konstantopoulos I. (2007) Economic Espionage and Economic Security in an Age of Change *GLOBAL SECURITY AND THE RECONFIGURATION OF THE INTERNATIONAL SYSTEM: WSION AND REALITY* from

<https://eclass.unipi.gr/modules/document/file.php/DES234/20.%20Economic%20Espionage%20and%20Economic%20Security%20in%20an%20Age%20of%20Change.pdf>

ΟΜΑΔΑ ΣΚΕΨΗΣ: (2015) Μέσα Ενημέρωσης, Επικοινωνίας και Τεχνολογία, Προστασία Δεδομένων, Ιδιωτικότητα και Ασφάλεια στο Διαδίκτυο. . Retrieved 2019 September 11 from https://lsealumni.gr/wp-content/uploads/2018/12/217_5.pdf

Σπύρος Ρεπούσης. (2019) ΗΠΑ-Κίνα υπό το πρίσμα του Επιθετικού Ρεαλισμού. Retrieved 2019 September 16 *naftemporiki* <https://m.naftemporiki.gr/story/1480841>

Υπουργείο Δικαιοσύνης των ΗΠΑ, Εγχειρίδιο Δικαιοσύνης, 1122 Εισαγωγή στον Νόμο περί Οικονομικής Κατασκοπείας, αναθ. Ιουν. 2015. .Retrieved 2019 September 11 from <https://www.justice.gov/archives/jm/criminal-resource-manual-1122-introduction-economic-espionage-act>